

PRIJEDLOG

**ZAKON O LIJEČENJU NEPLODNOSTI
BIOMEDICINSKI POMOĞNUTOM OPLOĐNOM**

ZAKON O LIJEČENJU NEPLODNOSTI BIOMEDICINSKI POMOGNUTOM OPLODNJOM

I.- TEMELJNE ODREDBE

Članak 1.

- (1) Ovim zakonom uređuju se uvjeti i način liječenja neplodnosti postupcima biomedicinski pomognute oplodnje, kao i druga pitanja važna za primjenu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje na teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija BiH).
- (2) Na odredbe ovog zakona shodno se primjenjuju propisi o zdravstvenoj zaštiti, propisi o zdravstvenom osiguranju, propisi o pravima, obvezama i odgovornostima pacijenata, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Članak 2.

- (1) Liječenje, u smislu ovog zakona, je otklanjanje neplodnosti ili umanjene plodnosti korištenjem biomedicinskih dostignuća, nakon utvrđivanja da se trudnoća ne može postići drugim načinima liječenja.
- (2) Liječenje je i uzimanje i čuvanje spolnih tkiva i spolnih stanica muškaraca i žena u slučajevima kada, prema spoznajama i iskustvima medicinske znanosti, postoji opasnost da može doći do neplodnosti.

Članak 3.

U primjeni postupaka biomedicinski pomognute oplodnje štiti se dostojanstvo i privatnost osoba koje učestvuju u postupku biomedicinski pomognute oplodnje.

Članak 4.

Zabranjuje se svaki vid diskriminacije na temelju rase, boje kože, spola, jezika, religije ili vjerovanja, političkih i drugih uvjerenja, nacionalnog i socijalnog podrijetla, prilikom obavljanja radnji temeljem ovog zakona i propisa donesenih temeljem ovog zakona.

Članak 5.

Izrazi koji imaju rodno značenje, a koji se koriste u ovom zakonu i propisima koji se donose temeljem ovog zakona, obuhvataju na jednak način muški i ženski rod, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu.

Članak 6.

- (1) Svi podatci vezani za postupak biomedicinski pomognute oplodnje, a posebno osobni podatci o ženi, njezinom bračnom, odnosno izvanbračnom drugu, djetetu začeto u postupku biomedicinski pomognute oplodnje, predstavljaju profesionalnu tajnu.
- (2) Sve pravne i fizičke osobe koje učestvuju u postupku biomedicinske oplodnje dužne su osigurati zaštitu i sigurnost osobnih podataka u navedenim postupcima, a suglasno propisima o zaštiti osobnih podataka.

Članak 7.

Izrazi uporabljeni u ovom zakonu imaju sljedeće značenje:

- a) **biomedicinski pomognuta oplodnja** je medicinski postupak kod kojeg se primjenom suvremenih znanstveno provjerenih biomedicinskih

- dostignuća omogućava spajanje ženske i muške spolne stanice radi postizanja trudnoće i porođaja, na način drukčiji od spolnog odnosa;
- b) **homologna oplodnja** jest medicinska oplodnja pri kojoj se koriste vlastite spolne stanice bračnih drugova;
 - c) **heterologna oplodnja** jest medicinska oplodnja pri kojoj se koriste vlastite spolne stanice jednog bračnog druga i spolne stanice darovatelja-treće osobe;
 - d) **spolne stanice** su sjemena i jajna stanica koje se namjeravaju uporabiti radi biomedicinski pomognute oplodnje;
 - e) **jajna stanica** je spolna stanica žene bez obzira je li zrela ili nije;
 - f) **sjemena stanica** je spolna stanica muškarca bez obzira je li zrela ili nije;
 - g) **spolna tkiva** su dijelovi jajnika i testisa u kojima se nalaze spolne stanice;
 - h) **embrij** je oplođena jajna stanica sposobna za daljnji razvoj i to od trenutka spajanja jezgra i dalje svaka totipotentna stanica embrija koja se u za to neophodnim uvjetima može dalje dijeliti i razvijati do kraja embrionalne faze razvoja - osme nedjelje nakon oplodnje;
 - i) **gen** je najmanja funkcionalna jedinica slijeda nukleotida koja nosi određenu informaciju;
 - j) **preimplantacijska genetička dijagnostika stanica preimplantacijskog embrija** je detekcija kromosomskih i/ili genskih anomalija prije postupka vraćanja ranog embrija u maternicu ili jajovode žene;
 - k) **izvanbračna zajednica** je zajednica muškarca i žene definirana sukladno Obiteljskom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br. 35/05 i 41/05);
 - l) **pohranjivanje** obuhvata postupke obrade, čuvanja i pohrane spolnih stanica, spolnih tkiva i zametaka;
 - m) **ozbiljan štetan događaj** je svaka negativna pojava vezana uz nabavu, testiranje, obradu, pohranu i raspodjelu spolnih stanica, koja može prouzročiti prijenos zarazne bolesti, smrti ili stanja opasnih po život, do nemoćnosti ili nesposobnosti pacijenta ili može rezultirati ili produžiti hospitalizaciju ili bolest;
 - n) **ozbiljna štetna reakcija** je neželjena reakcija, uključujući zaraznu bolest, vezana uz nabavu ili primjenu spolnih stanica, koja izaziva smrt, predstavlja opasnost po život, te izaziva nemoćnost i nesposobnost ili rezultira hospitalizacijom ili bolešću ili njihovim produženjem;
 - o) **sljedivost** podrazumijeva mogućnost pronalaženja i identificiranja spolne stanice u bilo kojoj fazi postupanja, od uzimanja, obrade, testiranja i pohranjivanja, do primjene ili uništenja, što ujedno podrazumijeva i mogućnost identificiranja osobe čije su stanice pohranjene, kao i stanica, odnosno ustanove u kojoj je obavljeno uzimanje, obrada, pohranjivanje; sljedivost podrazumijeva i mogućnost pronalaženja i identificiranja svih važnih podataka o proizvodima i materijalima koji dolaze u dodir s tim stanicama.

II.- SUSTAV ZA PRIMJENU POSTUPAKA BIOMEDICINSKI POMOGNUTE OPLODNJE

Članak 8.

Sustav za primjenu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje u Federaciji BiH obuhvata ovlaštene zdravstvene ustanove u Federaciji BiH koje ispunjavaju uvjete utvrđene ovim zakonom i propisima donesenim temeljem ovog zakona, te imaju dozvolu za rad izdanu od ovlaštenog ministra zdravstva, kao i Povjerenstvo za primjenu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) koju formira federalni ministar zdravstva (u daljnjem tekstu: federalni ministar), kao stručno i savjetodavno tijelo pri Federalnom ministarstvu zdravstva (u daljnjem tekstu: Ministarstvo), suglasno ovom zakonu.

1. Zdravstvene ustanove ovlaštene za obavljanje postupaka biomedicinski pomognute oplodnje

Članak 9.

- (1) Zdravstvene ustanove koje provode postupke biomedicinski pomognute oplodnje moraju ispunjavati sljedeće uvjete:
 - a) posjedovati minimalnu medicinsko-tehničku opremu i prostor za provođenje svakog pojedinačnog postupka biomedicinski pomognute oplodnje sukladno suvremenim medicinskim spoznajama;
 - b) zaposliti u radni odnos, sa punim radnim vremenom najmanje jedan stručni tim u sastavu: jedan doktor medicine specijalist ginekologije i primaljstva sa subspecijalizacijom iz humane reprodukcije ili doktor medicine specijalist ginekologije i primaljstva sa najmanje pet godina iskustava u reproduktivnoj medicini ili doktor medicine specijalist ginekologije i primaljstva sa certifikatom za rad u području humane reprodukcije (u daljnjem tekstu: specijalist ginekologije i primaljstva), jedan magistar biologije i jedna medicinska sestra-tehničar koji ispunjavaju uvjete za rad u svom stručnom zvanju suglasno propisima o zdravstvenoj zaštiti;
 - c) imati zaključen važeći ugovor sa javnom zdravstvenom ustanovom iste djelatnosti za obavljanje zamjenskog liječenja u slučaju nastupanja posebnih i nepredvidivih okolnosti tijekom obavljanja postupaka biomedicinski pomognute oplodnje.
- (2) Zdravstvene ustanove koje provode postupke heterologne oplodnje su samo javne zdravstvene ustanove koje su, pored uvjeta iz stavka (1) ovog članka, obvezne imenovati Stručno savjetodavno tijelo za biomedicinski pomognutu oplodnju (u daljnjem tekstu: Stručno tijelo) kojeg čine: specijalist ginekologije i primaljstva, magistar biologije, psiholog ili psihijatar, i diplomirani pravnik odnosno magistar pravne struke.
- (3) Stručno tijelo iz stavka (2) ovog članka formira se sa zadatkom da daje prijedlog za svaki pojedinačan postupak heterologne oplodnje i imenuje ga ravnatelj zdravstvene ustanove koja provodi postupke heterologne oplodnje.
- (4) Bliže uvjete glede prostora, medicinsko-tehničke opreme i sustava kvalitete koje moraju ispunjavati zdravstvene ustanove za provođenje postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, kao i postupak verifikacije njihovog rada, posebnim propisom uređuje federalni ministar, uz prethodno pribavljeno mišljenje Povjerenstva.

Članak 10.

- (1) Zahtjev za ocjenu ispunjenosti uvjeta iz članka 9. ovog zakona, kao i propisa donesenih temeljem ovog zakona, zdravstvena ustanova podnosi ovlaštenom ministarstvu zdravstva.

- (2) Zdravstvene ustanove sekundarne razine zdravstvene zaštite, u svim oblicima svojine, koje provode homolognu oplodnju putem unutartjelesne i izvantjelesne oplodnje, podnose zahtjev kantonalnom ministarstvu zdravstva (u daljnjem tekstu: kantonalno ministarstvo).
- (3) Zdravstvene ustanove tipa sveučilišno-kliničkih bolnica koje provode homolognu oplodnju putem unutartjelesne i izvantjelesne oplodnje, zdravstvene ustanove koje provode heterolognu oplodnju putem unutartjelesne i izvantjelesne oplodnje, kao i zdravstvene ustanove koje obavljaju dugotrajno pohranjivanje i čuvanje spolnih stanica, tkiva i embrija, zahtjev podnose Ministarstvu.
- (4) Uz zahtjev iz st. (1), (2) i (3) ovog članka se podnosi sljedeća dokumentacija:
 - a) rješenje o ispunjavanju uvjeta za obavljanje zdravstvene djelatnosti izdano od ovlaštenog ministarstva zdravstva, kao i rješenje o upisu u sudski registar izdano od ovlaštenog općinskog suda;
 - b) ukoliko je zdravstvena ustanova u procesu osnivanja prilaže se odluka, odnosno ugovor o osnivanju zdravstvene ustanove,
 - c) osobni podatci odgovorne osobe/a za obavljanje pojedinačnih postupaka biomedicinski pomognute oplodnje za koje se traži dozvola za rad;
 - d) popis postupaka za koje se traži dozvola za rad;
 - e) standardni operativni postupci za obavljanje pojedinačnih postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, koji omogućuju uvid u dosadašnje postupke biomedicinski pomognute oplodnje,
 - f) priručnik sustava kvalitete,
 - g) dokaz o ispunjavanju uvjeta iz članka 9. ovog zakona, kao i propisa donesenih temeljem ovog zakona, i to za postupke za koje se traži dozvola za rad,
 - h) važeći ugovor sa javnom zdravstvenom ustanovom iz članka 9. stavka (1) točka c) ovog zakona,
 - i) dokaz o formiranom Stručnom tijelu iz članka 9. stavka (2) ovog zakona, samo za zdravstvene ustanove koje provode heterolognu oplodnju.

Članak 11.

- (1) Dozvola za rad izdaje se pojedinačno za svaku vrstu postupka biomedicinski pomognute oplodnje, a shodno odredbama članka 29. ovog zakona.
- (2) Kantonalni ministar zdravstva (u daljnjem tekstu: kantonalni ministar) je ovlašten za izdavanje dozvole za rad za zdravstvene ustanove sekundarne razine zdravstvene zaštite, u svim oblicima svojine, koje provode homolognu oplodnju putem unutartjelesne i izvantjelesne oplodnje, a federalni ministar je ovlašten za izdavanje dozvole za rad za sveučilišno-kliničke bolnice koje provode homolognu oplodnju putem unutartjelesne i izvantjelesne oplodnje.
- (3) Izdavanje dozvole za rad za zdravstvene ustanove koje provode heterolognu oplodnju putem unutartjelesne i izvantjelesne oplodnje, kao i za zdravstvene ustanove koje obavljaju dugotrajno pohranjivanje i čuvanje spolnih stanica, tkiva i embrija u ovlasti je federalnog ministra.

Članak 12.

- (1) Po prijemu uredno dokumentiranog zahtjeva, ovlašteni ministar zdravstva provodi postupak verifikacije rada zdravstvene ustanove sukladno odredbama ovog zakona i propisima donesenim temeljem ovog zakona.

- (2) Nakon provedenog postupka iz stavka (1) ovog članka, ovlaštenu ministar zdravlja donosi rješenje kojim se utvrđuje ispunjenost uvjeta prostora, opreme i kadra za provođenje pojedinačnih postupaka biomedicinski pomognute oplodnje i izdaje dozvola za rad za zdravstvenu ustanovu, sa rokom valjanosti od četiri godine računajući od dana objave rješenja u „Službenim novinama Federacije BiH“, odnosno službenim novinama kantona ili rješenje kojim se zahtjev odbija.
- (3) Rješenje iz stavka (2) ovog članka koje donosi kantonalni ministar objavljuje se u službenim novinama kantona, a rješenje koje donosi federalni ministar objavljuje se u „Službenim novinama Federacije BiH“.
- (4) Protiv rješenja kantonalnog ministra može se izjaviti žalba Ministarstvu, u roku od 15 dana, računajući od dana prijema rješenja, a suglasno propisima o upravnom postupku.
- (5) Rješenje federalnog ministra je konačno u upravnom postupku i protiv istog se može pokrenuti upravni spor suglasno propisima o upravnim sporovima.
- (6) Kantonalno ministarstvo dužno je kopiju rješenja iz stavka (1) ovog članka dostaviti Ministarstvu.

Članak 13.

- (1) Ovlaštena zdravstvena ustanova koja ima namjeru nastaviti i dalje obavljati postupke medicinski pomognute oplodnje za koje posjeduje važeću dozvolu za rad, dužna je najkasnije 90 dana prije isteka roka valjanosti dozvole za rad iz članka 12. stavka (2) ovog zakona, podnijeti ovlaštenom ministarstvu zdravlja, zahtjev za obnovu dozvole za rada.
- (2) Uz zahtjev iz stavka (1) ovog članka podnosi se:
 - a) važeće rješenje o ispunjenosti uvjeta prostora, opreme i kadra za provođenje pojedinačnih postupaka biomedicinski pomognute oplodnje i dozvole za rad;
 - b) dokumentacija o ispunjavanju uvjeta iz članka 9. ovog zakona, kao i propisa donesenih temeljem ovog zakona, i to za pojedinačne postupke za koje se traži obnova dozvole za rad.

Članak 14.

- (1) Ovlaštenu ministar zdravlja donosi rješenje o oduzimanju dozvole za rad iz članka 12. stavka (2) ovog zakona, ako utvrdi da ovlaštena zdravstvena ustanova:
 - a) više ne ispunjava uvjete iz članka 9. ovog zakona, kao i propisa donesenih temeljem ovog zakona,
 - b) ako ne obnovi dozvolu za rad nakon isteka važećeg zakonskog roka, suglasno članku 13. ovog zakona,
 - c) ako zdravstvena ustanova prestane sa radom po sili zakona.
- (2) Prijedlog za oduzimanje dozvole za rad iz stavka (1) ovog članka ovlaštenom ministru zdravlja može dati i Povjerenstvo, ako po službenoj dužnosti, utvrdi da se ovlaštena zdravstvena ustanova u provođenju postupka biomedicinski pomognute oplodnje ne pridržava odredbama ovog zakona i propisa donesenih temeljem ovog zakona.
- (3) Prije donošenja konačnog prijedloga iz stavka (2) ovog članka, Povjerenstvo mora obavijestiti ovlaštenu zdravstvenu ustanovu o prijedlogu za oduzimanje dozvole za rad i dati joj mogućnost da se o prijedlogu pismeno izjasni, i to u roku od 15 dana od dana prijema istog.

- (4) Rješenje o oduzimanju dozvole za rad koje donosi kantonalni ministar se objavljuje u službenim novinama kantona, a rješenje o oduzimanju dozvole za rad koje donosi federalni ministar se objavljuje u „Službenim novinama Federacije BiH“.
- (5) Protiv rješenja o oduzimanju dozvole za rad koje donosi kantonalni ministar, može se izjaviti žalba Ministarstvu, u roku od 15 dana, računajući od dana prijema rješenja, a suglasno propisima o upravnom postupku.
- (6) Rješenje o oduzimanju dozvole za rad koje donosi federalni ministar je konačno u upravnom postupku i protiv istog se može pokrenuti upravni spor suglasno propisima o upravnim sporovima.
- (7) Kantonalno ministarstvo dužno je kopiju rješenja iz stavka (1) ovog članka dostaviti Ministarstvu.

Obveze ovlaštene zdravstvene ustanove

Članak 15.

- (1) Ovlaštena zdravstvena ustanova obvezna je o svakom novom podatku koji utječe na kvalitetu i sigurnost obavljanja postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, u roku od tri dana o spoznaji novog podatka, obavijestiti ovlašteno ministarstvo zdravstva koje je izdalo dozvolu za rad.
- (2) Ovlaštena zdravstvena ustanova dužna je u roku od tri dana obavijestiti ovlašteno ministarstvo zdravstva koje je izdalo dozvolu za rad, o namjeri ukidanja obavljanja postupaka biomedicinski pomognute oplodnje.
- (3) Ukoliko je obavijest iz st. (2) i (3) ovog članka zaprimilo kantonalno ministarstvo, obvezno je istu obavijest dostaviti i Ministarstvu, i to u roku od 15 dana računajući od dana prijema obavijesti.

Članak 16.

- (1) Ovlaštene zdravstvene ustanove obvezne su Povjerenstvo izvješćivati o broju i vrsti obavljenih postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, o njihovoj uspješnosti, te o pohranjenim spolnim stanicama, spolnim tkivima i embrijima.
- (2) Izvješće iz stavka (1) ovog članka ovlaštene zdravstvene ustanove podnose jednom godišnje za prethodnu kalendarsku godinu, i to najkasnije do 15. veljače tekuće godine, a na zahtjev Povjerenstva i ranije.
- (3) Sadržaj i oblik obrasca izvješća iz stavka (1) ovog članka posebnim propisom uređuje federalni ministar.

Članak 17.

Ovlaštene zdravstvene ustanove obvezne su dojaviti ovlaštenom ministarstvu zdravstva svaki ozbiljni štetni događaj i ozbiljnu štetnu reakciju primjećenu u postupcima medicinski pomognute oplodnje, a u smislu članka 64. stavka (2) ovog zakona.

Jedinstveni registar ovlaštenih zdravstvenih ustanova

Članak 18.

- (1) Ministarstvo vodi jedinstveni registar svih ovlaštenih zdravstvenih ustanova na teritoriju Federacije BiH koje imaju dozvolu za rad izdanu od strane ovlaštenog ministra zdravstva suglasno ovom zakonu i propisima donesenim temeljem ovog zakona.

- (2) Sadržaj i način vođenja registra iz stavka (1) ovog članka uređuju se posebnim propisom koji donosi federalni ministar.

2. Povjerenstvo za primjenu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje

Članak 19.

- (1) Federalni ministar, na prijedlog zdravstvenih ustanova, drugih stručnih institucija koje se bave pitanjima iz područja reproduktivnog zdravlja i sektora civilnog društva, pri Ministarstvu imenuje Povjerenstvo iz članka 8. ovog zakona, kao stručno i savjetodavno tijelo, vodeći računa o ravnopravnoj zastupljenosti oba spola.
- (2) Povjerenstvo iz stavka (1) ovog članka čine:
- tri doktora medicine specijalisti ginekologije i primaljstva sa najmanje pet godina iskustva u području humane reprodukcije ili sa certifikatom za rad u području humane reprodukcije ili sa subspecijalizacijom iz humane reprodukcije,
 - doktor bioloških znanosti iz područja genetike ili magistar genetike,
 - magistar biologije,
 - specijalist psihijatar ili psiholog,
 - diplomirani pravnik ili magistar prava,
 - predstavnik Ministarstva,
 - predstavnik udruge pacijenata.
- (3) Mandat Povjerenstva traje četiri godine, s mogućnošću ponovnog izbora za još jedan mandatni period.
- (4) Članovima Povjerenstva pripada pravo na naknadu, čiju visinu posebnim rješenjem utvrđuje federalni ministar za svaku kalendarsku godinu, a sukladno raspoloživim sredstvima iz Proračuna Federacije BiH za tekuću godinu.

Članak 20.

- (1) Zadatak Povjerenstva je da:
- a) razmatra izvješća zdravstvenih ustanova o primjeni postupaka biomedicinski pomognute oplodnje i o obavljenim postupcima biomedicinski pomognute oplodnje, o čem upoznaje federalnog ministra, te predlaže mjere za unaprijeđenje stanja u ovom području;
 - b) daje mišljenje za primjenu postupaka heterologne biomedicinski pomognute oplodnje;
 - c) daje mišljenje na uvoz sjemenih stanica iz zemalja Europske unije za postupak heterologne oplodnje;
 - d) daje suglasnost za dugotrajnu pohranu sjemenih stanica, spolnih tkiva i embrija;
 - e) daje suglasnost za izuzeće od zabrane korištenja postupaka biomedicinski pomognute oplodnje radi odabira spola budućeg djeteta;
 - f) učestvuje u izradi propisa koji se donose temeljem ovog zakona i inicira njihovu izmjenu, sukladno razvoju biomedicinske znanosti i prakse;
 - g) daje stručne savjete zdravstvenim ustanovama, po njihovom zahtjevu;
 - h) daje prethodno mišljenje za uvođenje i uporabu novih postupaka biomedicinski pomognute oplodnje u Federaciji BiH;

- i) odlučuje o opravdanosti prijenosa pohranjenih sjemenih ili jajnih stanica na teritoriju Federacije BiH, Bosne i Hercegovine, odnosno inozemstvo, a radi korištenja u postupku biomedicinski pomognute oplodnje za vlastitu biomedicinski pomognutu oplodnju;
 - j) obavlja i druge poslove važne za primjenu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje.
- (2) Povjerenstvo podnosi izvješće o radu federalnom ministru svakih šest mjeseci.

III.- POSTUPCI BIOMEDICINSKI POMOGNUTE OPLODNJE

1. Razlozi za provedbu postupka biomedicinski pomognute oplodnje

Članak 21.

Postupci propisani ovim zakonom provode se radi postizanja začeca, trudnoće i rađanja zdravog djeteta sukladno zahtjevima suvremene biomedicinske znanosti i iskustva, uz zaštitu zdravlja žene, umanjenja rizika liječenja i dobrobiti potomstva.

Članak 22.

- (1) Postupci biomedicinski pomognute oplodnje se provode tek kada je dotadašnje liječenje neplodnosti bezuspješno i bezizgledno, te kada se ovim postupcima može spriječiti prijenos teške nasljedne bolesti na dijete.
- (2) Bezuspješnost i bezizglednost liječenja utvrđuje doktor medicine specijalist ginekologije.
- (3) Neizbježnost prijenosa teške nasljedne bolesti na dijete određuje doktor bioloških znanosti iz područja genetike sa radnim iskustvom od najmanje tri godine u ovom području, koji je utvrdio nasljednu bolest ili bolesti kod jednog od bračnih ili izvanbračnih drugova.

2. Način i svrha biomedicinski pomognute oplodnje

Članak 23.

- (1) Biomedicinski pomognuta oplodnja provodi se primjenom suvremenih znanstveno provjerenih biomedicinskih dostignuća kojima se omogućava spajanje ženske i muške spolne stanice radi postizanja trudnoće i poroda, na način drukčiji od snošaja.
- (2) U odabiru postupka medicinski pomognute oplodnje odlučuju bračni, odnosno izvanbračni drugovi zajedno sa specijalistom ginekologije i primaljstva.
- (3) O primjerenim metodama biomedicinski pomognute oplodnje Povjerenstvo će izraditi smjernice za obvezno liječenje neplodnosti na koje suglasnost daje federalni ministar.
- (4) Smjernice iz stavka (3) ovog članka sadržavat će i obvezne postupke utvrđivanja uzroka neplodnosti ili smanjenja plodnosti i otklanjanje tih uzroka stručnim savjetima, lijekovima ili kirurškim zahvatima.
- (5) Smjernice iz stavka (3) ovog članka će se novelirati sukladno zahtjevima i razvojem struke, kao i financijskim mogućnostima sektora zdravstva u Federaciji BiH.

3. Homologna oplodnja

Članak 24.

U postupcima biomedicinski pomognute oplodnje prednost se daje homolognoj oplodnji korištenjem vlastitih spolnih stanica bračnih, odnosno izvanbračnih drugova.

Članak 25.

- (1) Izvan tijela žene mogu se oploditi sve jajne stanice dobivene u jednom postupku.
- (2) Bračni, odnosno izvanbračni drugovi obvezni su prije započinjanja postupka biomedicinski pomognute oplodnje, u pisanom obliku, izjasniti se žele li oplodnju do tri ili više jajnih stanica.
- (3) Ukoliko su oplođene sve jajne stanice, u tijelo žene unosi se onoliki broj ranih embrija koji, sukladno znanstvenim dostignućima i praksom, ima izgleda za uspješan postupak biomedicinski pomognute oplodnje uz nastojanje da se višeploidne trudnoće smanje, ali ne više od tri embrija, poštujući načelo sljedivosti.
- (4) Ukoliko su oplođene do tri jajne stanice, neuporabljene jajne stanice se uništavaju.
- (5) Neuporabljeni rani embriji i sjemene stanice, uz pisanu suglasnost bračnih ili izvanbračnih drugova, mogu se pohraniti najduže do godinu dana, poštujući načelo sljedivosti, i kasnije uporabiti unosom u tijelo iste žene.
- (6) Iznimno od stavka (5) ovog članka, pohranjeni embriji i sjemene stanice na zahtjev bračnih, odnosno izvanbračnih drugova mogu se dugotrajno pohraniti na period duži od godinu dana, a maksimalno pet godina, uz prethodnu suglasnost Povjerenstva.
- (7) Dugotrajno pohranjivanje iz stavka (6) ovog članka se obavlja samo u javnoj zdravstvenoj ustanovi koja za to ima dozvolu za rad izdanu od federalnog ministra.
- (8) O prijenosu embrija i sjemenih stanica u javnu zdravstvenu ustanovu mora se obavijestiti Povjerenstvo.

Članak 26.

Prije započinjanja novog svježeg postupka biomedicinski pomognute oplodnje moraju se iskoristiti svi zamrznuti embriji i sjemene stanice koji potječu od tog para.

4. Heterologna oplodnja

Članak 27.

- (1) Kad u postupku biomedicinski pomognute oplodnje nije moguće koristiti sjemene stanice bračnog, odnosno izvanbračnog druga ili kad se biomedicinski pomognuta oplodnja provodi zbog sprječavanja prijenosa teške nasljedne bolesti na dijete, u postupku biomedicinski pomognute oplodnje mogu se koristiti sjemene stanice pribavljene iz ovlaštenih banaka sjemenih stanica iz zemalja Europske unije, sukladno članku 41. stavku (3) i čl. 42. i 43. ovog zakona.
- (2) Postupak heterologne biomedicinski pomognute oplodnje iz stavka (1) ovog članka, može se obaviti samo uz prethodnu suglasnost Povjerenstva, a na prijedlog Stručnog tijela ovlaštene zdravstvene ustanove iz članka 9. stavka (2) ovog zakona, i uz dostavljenu medicinsku dokumentaciju.
- (3) Kod heterologne oplodnje shodno se primjenjuju odredbe članka 25. ovoga zakona.

Članak 28.

Zabranjeno je miješanje sjemenih stanica više muškaraca u postupku biomedicinski pomognute oplodnje.

5. Vrste biomedicinski pomognutih postupaka

Članak 29.

- (1) Postupci biomedicinski pomognute oplodnje su:
 - a) unutarstjelesna oplodnja:
 - 1) unos sjemenih stanica u spolne organe žene;
 - b) izvanstjelesna oplodnja:
 - 1) spajanje jajnih stanica i sjemenih stanica van tijela žene;
 - 2) unos ranog embrija u spolni organ žene.
- (2) Postupci biomedicinski pomognute oplodnje obuhvataju i postupke uzimanja, pohranjivanja i čuvanja spolnih tkiva, spolnih stanica i embrija prema odredbama ovoga zakona.

IV. – OSTVARIVANJE PRAVA NA BIOMEDICINSKI POMOGNUU OPLODNJU

1. Korisnici prava na biomedicinski pomognutu oplodnju

Članak 30.

- (1) Pravo na biomedicinski pomognutu oplodnju uz ispunjavanje uvjeta iz čl. 21. i 22. ovog zakona, imaju punoljetni i poslovno sposobni žena i muškarac koji su u braku, odnosno u izvanbračnoj zajednici i koji su u dobi koja omogućava obavljanje roditeljskih dužnosti, podizanje, odgoj i osposobljavanje djeteta za samostalan život.
- (2) Pravo na biomedicinski pomognutu oplodnju imaju bračni, odnosno izvanbračni drugovi iz stavka (1) ovog članka nakon što su provedeni postupci utvrđivanja uzroka neplodnosti ili smanjenja plodnosti i otklanjanje tih uzroka stručnim savjetima, lijekovima ili kirurškim zahvatima.
- (3) Pravo na biomedicinski pomognutu oplodnju uz ispunjavanje uvjeta iz čl. 21. i 22. ovog zakona ima i osoba ograničene poslovne sposobnosti, a koja može samostalno davati izjave koje se tiču osobnih stanja, sukladno Obiteljskom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine.

Članak 31.

- (1) Pravo na biomedicinski pomognutu oplodnju na teret sredstava obveznog zdravstvenog osiguranja, u pravilu, ima žena do navršene 42. godine života, koja je u braku, odnosno izvanbračnoj zajednici.
- (2) Iznimno od stavka (1) ovog članka, na prijedlog stručnog konzilija zdravstvene ustanove u kojoj se liječe bračni, odnosno izvanbračni drugovi, a iz opravdanih zdravstvenih razloga, Povjerenstvo može dati suglasnost na biomedicinski pomognutu oplodnju i ženi nakon navršene 42. godine života, a sukladno smjernicama iz članka 23. stavka (3) ovog zakona.

Članak 32.

- (1) Reprodukcijske mogućnosti žene utvrđuje doktor medicine specijalist ginekologije i primaljstva temeljem testova funkcije jajnika.
- (2) Žene starije od 42 godine ili žene čiji su testovi funkcije jajnika nepovoljni, doktor medicine iz stavka (1) ovog članka, je obavezan upozoriti na slabe rezultate liječenja, rizike liječenja i trudnoće, te rizike za dijete.

2. Postojanje braka, odnosno izvanbračne zajednice

Članak 33.

- (1) Brak ili izvanbračna zajednica mora postojati u trenutku unošenja spolnih stanica ili embrija u tijelo žene.
- (2) Postojanje braka bračni drugovi dokazuju odgovarajućim javnim ispravama.
- (3) Postojanje izvanbračne zajednice izvanbračni drugovi dokazuju ovjerenom javnobilježničkom izjavom.
- (4) U smislu ovog zakona, izvanbračna zajednica je zajednica muškarca i žene definirana sukladno Obiteljskom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine.
- (5) Prije započinjanja postupka biomedicinski pomognute oplodnje bračni, odnosno izvanbračni drugovi obvezni su zdravstvenoj ustanovi u kojoj će se provoditi postupak biomedicinski pomognute oplodnje dostaviti pisani pristanak iz članka 25. stavka (2) ovog zakona.

3. Informiranje o biomedicinski pomognutoj oplodnji

Članak 34.

- (1) Bračni, odnosno izvanbračni drugovi imaju pravo na obavijest o mogućim oblicima prirodnog planiranja obitelji, o mogućnostima liječenja neplodnosti, te o drugim načinima ostvarenja roditeljstva.
- (2) Prije provedbe svih postupaka biomedicinski pomognute oplodnje specijalist ginekologije i primaljstva, magistar biologije ili drugi ovlašteni zdravstveni djelatnik bračnim, odnosno izvanbračnim drugovima obavezan je objasniti pojedinosti postupka, izgleda za uspjeh, te moguće posljedice i opasnosti postupaka za ženu, muškarca i dijete.

4. Psihološko ili psihoterapijsko savjetovanje prije biomedicinski pomognute oplodnje

Članak 35.

- (1) Prije provedbe postupaka biomedicinski pomognute oplodnje bračnim, odnosno izvanbračnim drugovima se omogućava psihološko ili psihoterapijsko savjetovanje.
- (2) Psiholog ili doktor medicine specijalist psihijatrije obavezan je bračne, odnosno izvanbračne drugove upoznati sa mogućim psihičkim posljedicama u postupcima biomedicinski pomognute oplodnje.
- (3) O provedenom savjetovanju psiholog ili doktor medicine specijalist psihijatrije izdaje pisanu potvrdu.
- (4) Zdravstvena ustanova u kojoj se provodi biomedicinski pomognuta oplodnja može sama osigurati provođenje psihološkog ili psihoterapijskog savjetovanja, a ako to ne može, obavezna je uputiti bračne, odnosno izvanbračne drugove u drugu zdravstvenu ustanovu u kojoj se provode ova savjetovanja ili kod osoba ovlaštenih za psihološko ili psihoterapijsko savjetovanje.

5. Pravno savjetovanje

Članak 36.

Prije početka primjene postupka biomedicinski pomognute oplodnje, diplomirani pravnik, odnosno magistar prava informira bračne ili izvanbračne drugove o pravnim posljedicama postupka biomedicinski pomognute oplodnje.

6. Pristanak na biomedicinski pomognutu oplodnju

Članak 37.

- (1) Postupci biomedicinski pomognute oplodnje uređeni ovim zakonom mogu se provoditi samo ako su bračni, odnosno izvanbračni drugovi upoznati s pojedinostima postupka biomedicinski pomognute oplodnje sukladno ovom zakonu, te ako su za taj postupak dali slobodni pristanak u pisanom obliku.
- (2) Pristanak iz stavka (1) ovog članka daje se za svaki postupak biomedicinski pomognute oplodnje.
- (3) Bračni, odnosno izvanbračni drugovi, pojedinačno ili zajedno, mogu povući pristanak i odustati od postupka biomedicinski pomognute oplodnje sve dok sjemene stanice ili embriji nisu uneseni u tijelo žene. Postupak biomedicinski pomognute oplodnje obustavlja se izjavom o povlačenju pristanka jednog ili oba bračna, odnosno izvanbračna druga.
- (4) Nakon povlačenja pristanka iz stavka (3) ovog članka spolne stanice se uništavaju, a embriji se isključuju iz svih postupaka.
- (5) Izjavu o povlačenju pristanka zdravstvena ustanova obvezna je evidentirati, i na zahtjev žene ili muškarca, o tome izdati pisanu potvrdu.
- (6) Prije unosa sjemenih stanica ili embrija u tijelo žene doktor medicine je obvezan provjeriti je li pristanak iz stavka (1) ovoga članka povučen.
- (7) Obrazac pristanka na postupak biomedicinski pomognute oplodnje, kao i obrazac izjave o povlačenju pristanka posebnim propisom uređuje federalni ministar.
- (8) Obrasci iz stavka (7) ovog članka čuvaju se kao medicinska dokumentacija.

7. Podrijetlo djeteta

Članak 38.

- (1) Podrijetlo djeteta začetog u postupku biomedicinski pomognute oplodnje utvrđuje se sukladno Obiteljskom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine.
- (2) Ako u postupku biomedicinski pomognute oplodnje sudjeluju izvanbračni drugovi, prije postupka biomedicinski pomognute oplodnje, muškarac je obvezan dati javnobilježnički ovjerenu izjavu o priznanju očinstva djeteta koje će biti začeto u postupku biomedicinski pomognute oplodnje, a žena javnobilježnički ovjerenu izjavu o pristanku na priznanje očinstva tog djeteta.
- (3) Izjave iz stavka (2) ovog članka sastavljaju se u pet primjeraka, od kojih se dva primjerka dostavljaju zdravstvenoj ustanovi u kojoj će se provesti postupak biomedicinski pomognute oplodnje, jedan primjerak pohranjuje se kod javnog bilježnika, a po jedan primjerak pripada ženi, odnosno muškarcu.
- (4) Oспорavanje majčinstva i očinstva djeteta začetog u postupku biomedicinski pomognute oplodnje provodi se sukladno Obiteljskom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine.

Članak 39.

- (1) U slučaju heterologne oplodnje djeteta ima pravo znati da je začeto u postupku heterologne biomedicinski pomognute oplodnje.
- (2) Ako je djeteta začeto u postupku heterologne biomedicinski pomognute oplodnje, zabranjeno je utvrđivati očinstvo donora.

V.- DAROVANJE SPOLNIH STANICA, SPOLNIH TKIVA I EMBRIJA

Članak 40.

- (1) Zabranjeno je darovanje spolnih stanica i spolnih tkiva.
- (2) Zabranjeno je darovanje ljudskih embrija za primjenu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje.

Članak 41.

- (1) Zabranjeno je trgovanje spolnim stanicama, spolnim tkivima i embrijima.
- (2) Zabranjeno je oglašavanje, reklamiranje, traženje ili nuđenje spolnih stanica, spolnih tkiva ili embrija putem svih oblika javnog priopćavanja ili na bilo koji drugi način koji ima oznaku prikrivenog oglašavanja, reklamiranja, traženja odnosno nuđenja spolnih stanica, spolnih tkiva ili embrija.
- (3) Iznimno od stavka (1) ovog članka, dozvoljena je nabava sjemenih stanica u cilju postupka heterologne biomedicinski pomognute oplodnje sukladno članku 27. ovog zakona, iz ovlaštenih banaka sjemenih stanica iz zemalja Europske unije čije nacionalno zakonodavstvo dozvoljava prikupljanje, čuvanje i prijevoz sjemenih stanica.

Članak 42.

- (1) U slučaju iz članka 41. stavka (3) ovog zakona, ovlaštena zdravstvena ustanova za heterolognu oplodnju, podnosi zahtjev Ministarstvu za izdavanje odobrenja za nabavu sjemenih stanica iz ovlaštenih banaka sjemenih stanica iz zemalja Europske unije.
- (2) Uz zahtjev iz stavka (1) se podnosi sljedeća dokumentacija:
 - a) dozvola za rad ovlaštene zdravstvene ustanove za heterolognu oplodnju izdata od Ministarstva,
 - b) dokaz da se bračni ili izvanbračni drugovi nalaze u postupku heterologne oplodnje kod ovlaštene zdravstvene ustanove, a za koje se obavlja nabava sjemenih stanica iz ovlaštenih banaka sjemenih stanica iz zemalja Europske unije,
 - c) naznaku imena i sjedišta ovlaštene banke sjemenih stanica iz zemalja Europske unije,
 - d) prijedlog Stručnog tijela ovlaštene zdravstvene ustanove,
 - e) mišljenje Povjerenstva.

Članak 43.

- (1) Nakon prijema uredno dokumentiranog zahtjeva iz članka 41. ovog zakona, federalni ministar donosi rješenje kojim se odobrava nabava sjemenih stanica iz ovlaštenih banaka sjemenih stanica iz zemalja Europske unije čije nacionalno zakonodavstvo dozvoljava prikupljanje, čuvanje i prijevoz sjemenih stanica ili rješenje kojim se zahtjev odbija.
- (2) Rješenje federalnog ministra je konačno u upravnom postupku i protiv istog se može pokrenuti upravni spor suglasno propisima o upravnim sporovima.

(3) Ministarstvo vodi evidencije o rješenjima izdanim u smislu stavka (1) ovog članka.

VI. - PROVEDBA POSTUPKA BIOMEDICINSKI POMOGNUTE OPLODNJE

Članak 44.

- (1) Postupak biomedicinski pomognute oplodnje obavlja se na prijedlog doktora medicine specijaliste ginekologije i primaljstva ili na prijedlog stručnjaka iz područja humane genetike.
- (2) U postupcima biomedicinski pomognute oplodnje prednost se daje homolognoj oplodnji korištenjem vlastitih spolnih stanica bračnih i izvanbračnih drugova.

Članak 45.

- (1) Postupke biomedicinski pomognute oplodnje obavlja tim biomedicinskih stručnjaka.
- (2) Timom biomedicinskih stručnjaka koordinira doktor medicine specijalist ginekologije i primaljstva sa najmanje pet godina iskustva u biomedicinski pomognutoj oplodnji ili sa certifikatom za rad u području humane reprodukcije ili sa subspecijalizacijom iz humane reprodukcije (u daljnjem tekstu: odgovorni doktor), kojeg imenuje ravnatelj zdravstvene ustanove.
- (3) U procesu koordinacije iz stavka (2) ovog članka odgovorni doktor medicine daje pisanu suglasnost za laboratorijske postupke biomedicinski pomognute oplodnje.

Članak 46.

- (1) Zdravstveni djelatnik, kao i druge osobe koje učestvuju u postupcima biomedicinski pomognute oplodnje imaju pravo odbiti da učestvuju u postupku biomedicinski pomognute oplodnje isticanjem svojih etičkih, moralnih, ili vjerskih uvjerenja – pozivom na priziv savjesti.
- (2) Poziv na priziv savjesti može se izjaviti i pismeno i usmeno odgovornom doktoru.
- (3) Osobe iz stavka (1) ovog članka ne mogu snositi bilo kakve štetne posljedice ako ulože priziv savjesti.

Članak 47.

U postupku uzimanja, obrade, prijevoza i unošenja spolnih stanica, odnosno embrija, obveza je postupati na način koji osigurava maksimalnu kvalitetu spolnih stanica, odnosno embrija do momenta korištenja, kao i da se minimalizira rizik od kontaminacije, sukladno standardima medicinske znanosti.

Članak 48.

Preimplantacijska genetička dijagnoza dozvoljena je isključivo u slučaju opasnosti od prijenosa nasljedne bolesti, a na prijedlog odgovornog doktora.

Članak 49.

- (1) Zabranjeno je korištenje postupka biomedicinski pomognute oplodnje radi odabira spola budućeg djeteta.
- (2) Iznimno od stavka (1) ovog članka, dopušten je odabir spola djeteta radi izbjegavanja teške nasljedne bolesti vezane uz spol.
- (3) Suglasnost za izuzeće iz stavka (2) ovog članka daje Povjerenstvo.

Članak 50.

- (1) Zabranjeno je objavom javnog oglasa ili na bilo koji drugi način tražiti ili nuditi uslugu rađanja djeteta za drugog (zamjensko majčinstvo).
- (2) Zabranjeno je ugovarati ili provoditi biomedicinski pomognutu oplodnju radi rađanja djeteta za druge osobe i predaje djeteta rođenog nakon biomedicinski pomognute oplodnje (zamjensko majčinstvo).
- (3) Ugovori, sporazumi ili drugi pravni poslovi o rađanju djeteta za drugog (zamjensko majčinstvo) i o predaji djeteta rođenog nakon biomedicinski pomognute oplodnje, uz novčanu naknadu ili bez naknade, su ništavni.

Članak 51.

Zabranjen je svaki postupak namijenjen ili koji bi mogao prouzročiti stvaranje ljudskog bića ili dijela ljudskog bića genetički istovjetnog drugom ljudskom biću, bilo živog bilo mrtvog.

VII.- DUGOTRAJNO POHRANJIVANJE SPOLNIH STANICA, SPOLNIH TKIVA I EMBRIJA

1. Pohranjivanje, način i rokovi čuvanja

Članak 52.

- (1) Sjemene stanice i embriji dobiveni u postupku biomedicinski pomognute oplodnje, na zahtjev bračnih, odnosno izvanbračnih drugova pohranjuju se na period do godinu dana.
- (2) Iznimno od stavka (1) ovog članka, sjemene stanice i embriji mogu se dugotrajno pohraniti, na zahtjev bračnih, odnosno izvanbračnih drugova, ali najduže do pet godina, i to u zdravstvenim ustanovama iz članka 57. stavka (6) ovog zakona.

Članak 53.

Pohranjene spolne stanice i embriji čuvaju se primjenom suvremenih dostignuća medicinske znanosti.

Članak 54.

- (1) Zahtjev o vremenu čuvanja sjemenih stanica i embrija bračni, odnosno izvanbračni drugovi podnose u momentu davanja suglasnosti za primjenu postupka biomedicinski pomognute oplodnje.
- (2) Iznimno od stavka (1) ovog članka, nakon isteka roka od pet godina, bračni, odnosno izvanbračni drugovi mogu, kada je to medicinski indicirano, zatražiti produžetak roka čuvanja za najviše narednih pet godina uz odobrenje Povjerenstva.
- (3) Po isteku rokova iz st. (1) i (2) ovog članka, sjemene stanice se uništavaju, a rani embriji se isključuju iz svakog daljnjeg postupka.
- (4) Iznimno od stavka (3) ovog članka, ako je muškarac od kojih potiču sjemene stanice, odnosno rani embriji, umro prije isteka roka iz st. (1) i (2), iste se mogu uporabiti za postupak biomedicinski pomognute oplodnje, i to isključivo njegovog bračnog, odnosno izvanbračnog druga, a radi začeca djeteta, ako je za života dao pismeni pristanak za to u formi javnobilježnički ovjerene izjave ili oporukom.
- (5) Ocem djeteta koje je začeto i rođeno shodno stavku (4) ovog članka, smatra se muškarac od kojeg potječu sjemene stanice, odnosno rani embriji, a koji je umro prije isteka roka iz st. (1) i (2) ovog članka.

Članak 55.

- (1) Ukoliko bračni, odnosno izvanbračni drugovi u međuvremenu opozovu danu izjavu za čuvanje, sjemene stanice se odbacuju, a rani embriji se isključuju iz svakog daljnjeg postupka.
- (2) O postupcima iz stavka (1) ovog članka sastavlja se zapisnik, čija se kopija uručuje bračnim, odnosno izvanbračnim drugovima.
- (3) Bračni, odnosno izvanbračni drugovi, na zahtjev, mogu prisustvovati postupcima iz stavka (1) ovog članka.
- (4) Obrazac zapisnika o uništenju spolnih stanica, odnosno dehidriranju embrija, nakon povlačenja pristanka darovatelja, posebnim propisom utvrđuje federalni ministar.

Članak 56.

- (1) Ako se bračni, odnosno izvanbračni drugovi ne mogu sporazumjeti o vremenu čuvanja neuporabljenih embrija ili jedan od njih suglasnost naknadno opozove, spor se rješava u sudskom postupku, u kojem slučaju se neuporabljeni embriji moraju čuvati do okončanja spora.
- (2) U slučaju iz stavka (1) ovog članka bračni, odnosno izvanbračni drugovi solidarno snose troškove čuvanja embrija do okončanja spora.

Članak 57.

- (1) Muškarac i žena kojima prema spoznajama medicinske znanosti prijeti opasnost da će zbog zdravstvenih razloga postati neplodni, mogu u ovlaštenoj zdravstvenoj ustanovi, uz slobodan ovjereni pisani pristanak, pohraniti svoje spolne stanice i spolna tkiva za vlastito korištenje kasnije.
- (2) Bračni drugovi, odnosno izvanbračni mogu dugotrajno pohraniti svoje spolne stanice, tkiva i embrije u slučaju iz stavka (1) ovog članka.
- (3) Pravo na pohranjivanje spolnih stanica i spolnih tkiva ima i maloljetna osoba za koju postoji opasnost da će zbog bolesti postati trajno neplodna. Spolne stanice i spolna tkiva maloljetne osobe čuvaju se do navršene 42. godine života (žena), odnosno do navršene 50. godine života (muškarac).
- (4) Dugotrajno pohranjene spolne stanice, spolna tkiva i embriji iz st. (1) i (2) ovog članka čuvaju se, u pravilu, do pet godina od dana pohranjivanja. Rok čuvanja može se na zahtjev osoba, odnosno bračnih ili izvanbračnih drugova od kojih spolne stanice, spolna tkiva i embriji potječu produžiti za još pet godina uz suglasnost Povjerenstva.
- (5) U slučaju smrti osobe od koje potječu spolne stanice i spolna tkiva koji su pohranjeni, ovlaštena zdravstvena ustanova obvezna je uništiti pohranjene spolne stanice i spolna tkiva, a rane embrije dehidrirati u roku od 30 dana od dana spoznaje o smrti ili isteka roka iz st. (3) i (4) ovog članka.
- (6) Pohranjivanje stanica, tkiva i embrija iz st. (1) i (2) ovog članka može se obavljati u javnoj zdravstvenoj ustanovi koja za to ima dozvolu za rad izdanu od federalnog ministra.
- (7) Podatke iz st. (2), (3) i (4) ovog članka ovlaštena zdravstvena ustanova obvezna je dostaviti Povjerenstvu.

Članak 58.

Pohranjivanje spolnih stanica i spolnih tkiva iz st. (1) i (2) članka 57. ovog zakona provodi se uz suglasnost Povjerenstva, a na pismeni zahtjev muškarca ili žene,

odnosno oba roditelja za maloljetnu osobu, a ako je dijete pod skrbništvom pismeni zahtjev podnosi skrbnik.

2. Prijenos

Članak 59.

- (1) Osobe od kojih potječu pohranjene spolne stanice, spolna tkiva ili embriji mogu iz opravdanih razloga zatražiti njihov prijenos u drugu ovlaštenu zdravstvenu ustanovu u Federaciji BiH, Bosni i Hercegovini, odnosno inozemstvu, a radi korištenja u postupku biomedicinski pomognute oplodnje za vlastitu biomedicinski pomognutu oplodnju.
- (2) O opravdanosti prijenosa spolnih stanica, spolnih tkiva ili embrija u drugu ovlaštenu zdravstvenu ustanovu odlučuje Povjerenstvo.
- (3) Temeljem pismenog zahtjeva osoba iz stavka (1) članka, kao i temeljem odluke Povjerenstva, ovlašteni ministar zdravstva donosi rješenje kojim se dozvoljava prijenos spolnih stanica, spolnih tkiva ili embrija u drugu ovlaštenu zdravstvenu ustanovu ili rješenje o odbijanju zahtjeva.
- (4) Protiv rješenja koje donosi kantonalni ministar, može se izjaviti žalba Ministarstvu, u roku od 15 dana, računajući od dana prijema rješenja, a suglasno propisima o upravnom postupku.
- (5) Rješenje koje donosi federalni ministar je konačno u upravnom postupku i protiv istog se može pokrenuti upravni spor suglasno propisima o upravnim sporovima.

3. Zaštita embrija

Članak 60.

- (1) U postupku biomedicinski pomognute oplodnje zabranjeno je:
 - a) omogućiti izvantjelesni razvoj embrija koji je stariji od šest dana;
 - b) oploditi žensku jajnu stanicu sjemenom stanicom bilo koje druge vrste osim sjemenne stanice čovjeka ili životinjsku jajnu stanicu sjemenom stanicom čovjeka;
 - c) mijenjati embrij presađivanjem drugih ljudskih ili životinjskih embrija;
 - d) ljudske spolne stanice ili ljudski embrij unijeti u životinju;
 - e) životinjske spolne stanice ili životinjski embrij unijeti u ženu;
- (2) Zabranjeno je stvaranje ljudskih embrija za znanstvene ili istraživačke svrhe.
- (3) Zabranjen je znanstveni ili istraživački rad na embriju.

VIII. - PROFESIONALNA TAJNA

Članak 61.

- (1) Sve osobe koje učestvuju u postupku biomedicinski pomognute oplodnje obvezne su kao profesionalnu tajnu čuvati sve podatke vezane uz taj postupak, a naročito osobne i zdravstvene podatke o ženi ili muškarcu kojima se medicinska pomoć pruža, kao i o djetetu koje je začeto u postupku biomedicinski pomognute oplodnje.
- (2) Sud može u posebno opravdanim slučajevima osloboditi osobu iz stavka (1) ovog članka čuvanja profesionalne tajne suglasno odredbama propisa o kaznenom, odnosno parničnom postupku.
- (3) Obveza čuvanja profesionalne tajne odnosi se i na članove Povjerenstva, kao i na sve druge osobe koje su u obavljanju svoje dužnosti saznale za podatke iz stavka (1) ovog članka.

IX. - EVIDENCIJE

1. Obvezne evidencije

Članak 62.

- (1) Ovlaštene zdravstvene ustanove obvezne su o postupcima biomedicinski pomognute oplodnje voditi evidencije o:
 - a) osobnim i zdravstvenim podacima osoba kojima se pomaže postupcima biomedicinski pomognute oplodnje;
 - b) podatke o lijekovima i medicinskim proizvodima koji se koriste u svim postupcima biomedicinski pomognute oplodnje;
 - c) vrsti postupaka biomedicinski pomognute oplodnje;
 - d) provedenom psihološkom ili psihoterapijskom savjetovanju, kao i pravnom savjetovanju;
 - e) pisanom pristanku na određeni postupak biomedicinske oplodnje;
 - f) povlačenju pisanog pristanka;
 - g) podacima o tijeku i trajanju postupka;
 - h) podatci o uništenim spolnim stanicama i tkivima i dehidriranim ranim embrijima;
 - i) zdravstvenim i nezdravstvenim djelatnicima koji su sudjelovali u postupku biomedicinski pomognute oplodnje;
 - j) pohranjenim spolnim stanicama, spolnim tkivima i embrijima;
 - k) podacima potrebnim za sljedivost spolnih stanica, spolnih tkiva i embrija, u svim fazama.
- (2) Podatke iz evidencije ovlaštena zdravstvena ustanova obvezna je čuvati trajno.
- (3) Ovlaštene zdravstvene ustanove dužne su osigurati zaštitu i sigurnost osobnih podataka u evidencijama iz stavka (1) ovog članka, suglasno propisima o zaštiti osobnih podataka.

Članak 63.

- (1) Ovlaštena zdravstvena ustanova obvezna je voditi vlastiti registar o heterolognim postupcima biomedicinski pomognute oplodnje.
- (2) U registar iz stavka (1) ovog članka ovlaštena zdravstvena ustanova upisuje:
 - a) osobne i zdravstvene podatke bračnih i izvanbračnih drugova koji su u postupku liječenja biomedicinski pomognutom oplodnjom iz stavka (1) ovog članka;
 - b) podatke o vrsti postupaka biomedicinski pomognute oplodnje;
 - c) podatci o podrijetlu sjemenih stanica dobivenih sukladno članku 41. stavku 3. i čl. 42. i 43. ovog zakona;
 - d) datum korištenja sjemenih stanica;
 - e) podatke o rođenju djeteta začetog medicinskom oplodnjom s darovanim spolnim stanicama.
- (3) Ovlaštene zdravstvene ustanove dužne su osigurati zaštitu i sigurnost osobnih podataka u registrima iz stavka (1) ovog članka, suglasno propisima o zaštiti osobnih podataka.
- (4) Ovlaštena zdravstvena ustanova obvezna je Povjerenstvu redovito dostavljati sve podatke iz svog registra, kroz podnošenje izvješća o radu ili na pojedinačan zahtjev Povjerenstva.
- (5) Pacijenti su dužni obavijestiti zdravstvenu ustanovu u kojoj je izvršena heterologna biomedicinski pomognuta oplodnja o ishodu trudnoće.

X. - OZBILJNI ŠTETNI DOGAĐAJI I OZBILJNE ŠTETNE REAKCIJE

Članak 64.

- (1) Ovlaštene zdravstvene ustanove obvezne su uspostaviti djelotvoran i provjeren sustav za praćenje i dojavu ozbiljnih štetnih događaja i ozbiljnih štetnih reakcija, te sustav za povlačenje iz primjene spolnih stanica, lijekova i medicinskih sredstava koji su izazvali ili mogu izazvati ozbiljan štetan događaj ili ozbiljnu štetnu reakciju.
- (2) O svakom ozbiljnom štetnom događaju i ozbiljnoj štetnoj reakciji ovlaštene zdravstvene ustanove obvezne su pisanim putem, bez odgađanja, obavijestiti ovlašteno ministarstvo zdravstva koje je izdalo dozvolu za rad zdravstvenoj ustanovi, a u smislu svoje obveze iz članka 17. ovog zakona.
- (3) Ovlašteno ministarstvo zdravstva iz stavka (2) ovog članka, dužno je Povjerenstvu dostaviti obavijest o svakom ozbiljnom štetnom događaju i ozbiljnoj štetnoj reakciji.
- (4) Registar ozbiljnih štetnih događaja i ozbiljnih štetnih reakcija iz stavka (2) ovog članka vodi Povjerenstvo.
- (5) Način izvješćivanja o ozbiljnim štetnim događajima i ozbiljnim štetnim reakcijama, te načinu vođenja evidencije i rokovima izvješćivanja ovlaštenog ministarstva zdravstva o ozbiljnim štetnim događajima i ozbiljnim štetnim reakcijama bliže se uređuju posebnim propisom koji donosi federalni ministar.

XI.- UVOZ I IZVOZ SPOLNIH STANICA, SPOLNIH TKIVA I EMBRIJA

Članak 65.

- (1) Zabranjen je uvoz i izvoz spolnih stanica, spolnih tkiva i embrija, izuzev sjemenih stanica sukladno članku 41. stavku (3) ovog zakona i članku 59. ovog zakona.
- (2) Iznimno od stavka (1) ovog članka u opravdanim slučajevima moguće je unijeti, odnosno iznijeti iz Bosne i Hercegovine, vlastite spolne stanice, spolna tkiva, odnosno embrije za vlastite potrebe, a radi obavljanja daljnjeg liječenja u postupcima biomedicinski pomognute oplodnje, na način i po postupku predviđenom u čl. 42. i 43. ovog zakona, kao i članku 59. ovog zakona.

XII.- FINANCIRANJE

Članak 66.

- (1) Opseg prava na biomedicinski pomognutu oplodnju na teret sredstava obveznog zdravstvenog osiguranja, način formiranja cijene pojedinačnih postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, na prijedlog Povjerenstva i Zavoda zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije Bosne i Hercegovine, bliže se uređuju posebnim propisom koji donosi federalni ministar.
- (2) Propis iz stavka (1) ovog članka donosi se suglasno raspoloživim sredstvima iz Proračuna Federacije BiH za tekuću godinu, kao i stručno medicinskim kriterijima.

XIII.- NADZOR

Članak 67.

- (1) Nadzor nad primjenom i provođenjem ovog zakona i propisa donesenih temeljem zakona, kao i nadzor nad stručnim radom obuhvata:

- a) unutarnji stručni nadzor koji provodi ovlaštena zdravstvena ustanova sukladno propisima o zdravstvenoj zaštiti,
- b) inspekcijски nadzor koji vrše federalni i kantonalni zdravstveni inspektori sukladno propisima iz područja inspekcija i propisima iz područja zdravstva.

(2) Nadzor iz stavka (1) točka (b) ovog članka obavlja se najmanje jedanput godišnje.

XIV.- KAZNE NE ODREDBE

1. Kaznena djela

Nedozvoljeno obavljanje postupaka biomedicinski pomognute oplodnje

Članak 68.

- (1) Ko sa ili bez bilo kakve naknade da svoje spolne stanice, spolna tkiva, odnosno embrij, ili da spolne stanice, spolna tkiva odnosno embrij drugih osoba radi postupka biomedicinski pomognute oplodnje ili nudi svoje ili tuđe spolne stanice, odnosno embrij sa ili bez bilo kakve naknade radi postupka biomedicinski pomognute oplodnje ili vrbuje, prijevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji ili posreduje na bilo koji drugi način u postupku biomedicinski pomognute oplodnje ili učestvuje u postupku biomedicinski pomognute oplodnje sa spolnim stanicama, spolnim tkivima odnosno embrijima koji su predmet komercijalne trgovine, protivno ovom zakonu kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do tri godine.
- (2) Ako je djelo iz stavka (1) ovog članka učinjeno prema maloljetnoj osobi, počinitelj će se kazniti zatvorom najmanje tri godine.
- (3) Ako je usljed djela iz st. (1) i (2) ovog članka nastupila teška tjelesna povreda darovatelja spolnih stanica, spolnih tkiva odnosno embrija ili joj je zdravlje teško narušeno, počinitelj će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.
- (4) Ako je usljed djela iz st. (1) i (2) ovog članka nastupila smrt darovatelja spolnih stanica, spolnih tkiva, odnosno embrija, počinitelj će se kazniti zatvorom od jedne do 12 godina.
- (5) Ko se bavi vršenjem kaznenih djela iz st. (1) i (2) ovog članka ili je djelo izvršeno od strane organizirane grupe, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina.
- (6) Počinitelj djela iz st. (1) i (2) ovog članka će se kazniti i za pokušaj.

Obavljanje postupaka biomedicinski pomognute oplodnje bez pismenog pristanka

Članak 69.

- (1) Ko obavi postupak biomedicinski pomognute oplodnje spolnim stanicama, odnosno embrijima ili učestvuje u postupku biomedicinski pomognute oplodnje osobe koja nije dala pismeni pristanak za taj postupak ili za uzimanje spolnih stanica, spolnih tkiva, odnosno embrija, ili učestvuje u uzimanju spolnih stanica, spolnih tkiva, odnosno embrija od umrle osobe, kaznit će se zatvorom do tri godine.
- (2) Ako je djelo iz stavka (1) ovog članka učinjeno prema maloljetnoj osobi, počinitelj će se kazniti zatvorom najmanje tri godine.
- (3) Ako je usljed djela iz st. (1) i (2) ovog članka nastupila teška tjelesna povreda osobe nad kojom je obavljen postupak biomedicinski pomognute oplodnje ili joj

je zdravlje teško narušeno, počinitelj će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

- (4) Ako je usljed djela iz st. (1) i (2) ovog članka nastupila smrt osobe nad kojom je obavljen postupak, odnosno embrija, počinitelj će se kazniti zatvorom od jedne do 12 godina.
- (5) Ko se bavi vršenjem kaznenih djela iz st. (1) i (2) ovog članka ili je djelo izvršeno od strane organizirane grupe, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina.
- (6) Počinitelj djela iz st. (1) i (2) ovog članka će se kazniti i za pokušaj.

Zabrana zamjenskog majčinstva

Članak 70.

- (1) Ko u postupak biomedicinski pomognute oplodnje uključi ženu koja ima namjeru da dijete poslije rođenja ustupi trećoj osobi sa ili bez plaćanja bilo kakve naknade, odnosno ostvarivanja bilo kakve materijalne ili nematerijalne koristi ili ko nudi usluge zamjenske majke od strane žene ili bilo koje druge osobe sa ili bez plaćanja bilo kakve naknade, odnosno ostvarivanje materijalne ili nematerijalne koristi, kaznit će se zatvorom od tri do deset godina.
- (2) Ako je djelo iz stavka (1) ovog članka učinjeno prema maloljetnoj osobi, počinitelj će se kazniti zatvorom najmanje pet godina.
- (3) Ako je usljed djela iz st. (1) i (2) ovog članka nastupila teška tjelesna povreda žene, odnosno maloljetne osobe koja je podvrgnuta postupcima biomedicinski pomognute oplodnje ili joj je teško narušeno zdravlje, počinitelj će se kazniti zatvorom od pet do 12 godina.
- (4) Ako je usljed djela iz st. (1) i (2) ovog članka nastupila smrt žene, odnosno maloljetne osobe koja je podvrgnuta postupcima biomedicinski pomognute oplodnje, počinitelj će se kazniti zatvorom najmanje 10 godina.
- (5) Ko se bavi vršenjem kaznenih djela iz st. (1) i (2) ovog članka ili je djelo izvršeno od strane organizirane grupe, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina.
- (6) Počinitelj djela iz st. (1) i (2) ovog članka će se kazniti i za pokušaj.

Nedozvoljeno stvaranje ljudskog bića ili dijela ljudskog bića genetički istovjetnog drugom ljudskom biću

Članak 71.

- (1) Ko obavi postupak namijenjen ili koji bi mogao prouzročiti stvaranje ljudskog bića ili dijela ljudskog bića genetički istovjetnog drugom ljudskom biću, bilo živom ili mrtvom, kaznit će se zatvorom od tri do deset godina.
- (2) Ko se bavi vršenjem djela iz stavka (1) ovog članka ili je djelo izvršeno od strane organizirane grupe, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina.
- (3) Počinitelj djela iz st. (1) i (2) ovog članka će se kazniti i za pokušaj.

Nedozvoljeno stvaranje embrija

Članak 72.

- (1) Ko u postupku biomedicinski pomognute oplodnje omogući izvantjelesni razvoj embrija koji je stariji od šest dana, ili oplodi žensku jajnu stanicu sjemenom stanicom bilo koje druge vrste osim sjemenne stanice čovjeka ili životinjsku jajnu stanicu sjemenom stanicom čovjeka, ili mijenja embrij presađivanjem drugih ljudskih ili životinjskih embrija, ili ljudske spolne stanice ili ljudski embrij unese u životinju, ili životinjske spolne stanice ili životinjski embrij unese u ženu, ili stvara

ljudske embrije za znanstvene ili istraživačke svrhe, ili obavlja znanstveni, odnosno istraživački rad na embriju, kaznit će se zatvorom od tri do deset godina.

- (2) Ko se bavi vršenjem kaznenih djela iz stavka (1) ovog članka ili je djelo izvršeno od strane organizirane grupe, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina.
- (3) Počinitelj djela iz stavka (1) ovog članka će se kazniti i za pokušaj.

Zabrana uvoza i izvoza

Članak 73.

- (1) Ko obavlja uvoz ili izvoz spolnih stanica, spolnih tkiva ili embrija protivno odredbama ovog zakona, kaznit će se zatvorom od tri do pet godina.
- (2) Ko se bavi vršenjem kaznenog djela iz stavka (1) ovog članka ili je djelo izvršeno od strane organizirane grupe, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina.
- (3) Počinitelj djela iz stavka (1) ovog članka će se kazniti i za pokušaj.

2. Prekršaji

Članak 74.

- (1) Novčanom kaznom od 10.000 do 15.000 KM kaznit će se za prekršaj zdravstvena ustanova ako:
 - a) obavi postupak biomedicinski pomognute oplodnje bez dozvole za obavljanje biomedicinski pomognute oplodnje izdane od strane ovlaštenog ministra (članak 11. ovog zakona).
 - b) obavi postupak biomedicinski pomognute oplodnje bez prethodnog dokaza da je dotadašnje liječenje neplodnosti bezuspješno i bezizgledno, odnosno bez dokaza da se ovim postupkom može spriječiti prijenos teške nasljedne bolesti na dijete (članak 22. ovog zakona);
 - c) obavi postupak biomedicinski pomognute oplodnje protivno odredbama čl. 24. - 29. ovog zakona;
 - d) postupa protivno članku 25. i članku 62. stavku (1) točki k) ovog zakona,
 - e) postupi protivno članku 28. ovog zakona;
 - f) obavi postupak biomedicinski pomognute oplodnje bez propisanog psihološkog ili psihoterapijskog savjetovanja (članak 35. ovog zakona);
 - g) obavi postupak biomedicinski pomognute oplodnje bez propisanog pravnog savjetovanja (članak 36. ovog zakona);
 - h) obavi postupak biomedicinski pomognute oplodnje bez propisanog pisanog pristanka (članak 37. st. (1) i (2) ovog zakona);
 - i) ne zabilježi izjavu o povlačenju pristanka i/ili ne izda potvrdu o tome (članak 37. st. (3) - (6) ovog zakona);
 - j) daruje spolne stanice, spolna tkiva i embrije (članak 40. ovog zakona);
 - k) trguje, oglašava, reklamira ili traži, odnosno nudi spolne stanice, spolna tkiva i embrije (članak 41. ovog zakona);
 - l) obavi postupak medicinski pomognute oplodnje radi odabira spola budućeg djeteta protivno članku 49. ovog zakona;
 - m) pohranjuje i postupa sa spolnim stanicama, spolnim tkivima i embrijima protivno čl. 52. - 58. ovog zakona.
- (2) Novčanom kaznom od 1.000 do 3.000 KM za prekršaj iz stavka (1) ovog članka kaznit će se i odgovorna osoba u zdravstvenoj ustanovi.

- (3) Novčanom kaznom od 500 do 2.000 KM za prekršaj iz stavka (1) ovog članka kaznit će se i fizička osoba.
- (4) Pored novčane kazne, počinitelju prekršaja iz stavka (1) ovog članka, može se izreći zabrana obavljanja djelatnosti u periodu do šest mjeseci, a s ciljem sprječavanja budućeg činjenja prekršaja.

Članak 75.

- (1) Novčanom kaznom od 5.000 do 10.000 KM kaznit će se za prekršaj zdravstvena ustanova ako:
 - a) ne vodi evidenciju i ne čuva podatke (članak 62. ovog zakona);
 - b) ne vodi vlastiti registar o korisnicima postupaka biomedicinski pomognute oplodnje (članak 63. st. (1) – (3) ovog zakona);
 - c) ne izvješćuje u propisanom roku Povjerenstvo (članak 63. stavak (4) ovog zakona).
- (2) Novčanom kaznom od 500 do 2.500 KM za prekršaj iz stavka (1) ovog članka kaznit će se i odgovorna osoba u zdravstvenoj ustanovi.
- (3) Novčanom kaznom od 300 do 1.500 KM za prekršaj iz stavka (1) ovog članka kaznit će se i fizička osoba.
- (4) Pored novčane kazne, počinitelju prekršaja iz stavka (1) ovog članka, može se izreći zabrana obavljanja djelatnosti u periodu do šest mjeseci, a s ciljem sprječavanja budućeg činjenja prekršaja.

Članak 76.

Novčanom kaznom od 500 do 2.000 KM kaznit će se za prekršaj fizička osoba koja povrijedi obvezu čuvanja profesionalne tajne iz članka 61. ovog zakona.

XV.- PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 77.

- (1) U roku od 18 mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona federalni ministar će donijeti provedbene propise temeljem ovog zakona kojima se regulira sljedeće:
 - a) bliži uvjeti glede prostora, medicinsko-tehničke opreme i sustava kvalitete koje moraju ispunjavati zdravstvene ustanove za provođenje postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, kao i postupak verifikacije njihovog rada, uz prethodno pribavljeno mišljenje Povjerenstva (članak 9. stavak 4.);
 - b) sadržaj i oblik obrasca izvješća iz stavka (1) članka 16. ovog zakona (članak 16. stavak 3.);
 - c) sadržaj i način vođenja registra ovlaštenih zdravstvenih ustanova (članak 18. stavak 2.)
 - d) obrazac pristanka na postupak biomedicinski pomognute oplodnje, kao i obrazac izjave o povlačenju pristanka (članak 37. stavak 7.);
 - e) obrazac zapisnika o uništenju spolnih stanica nakon povlačenja pristanka darovatelja (članak 55. stavak 4.);
 - f) način izvješćivanja o ozbiljnim štetnim događajima i ozbiljnim štetnim reakcijama, te načinu vođenja evidencije i rokovima izvješćivanja ovlaštenog ministarstva zdravstva o ozbiljnim štetnim događajima i ozbiljnim štetnim reakcijama (članak 64. stavak 5.);
 - g) opseg prava na biomedicinski pomognutu oplodnju na teret sredstava obveznog zdravstvenog osiguranja, način formiranja cijene pojedinačnih

postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, na prijedlog Povjerenstva i Zavoda zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije Bosne i Hercegovine (članak 66. stavak 1.).

Članak 78.

- (1) Povjerenstvo iz članka 19. ovog zakona formirat će se u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona.
- (2) U roku od šest mjeseci od dana formiranja, Povjerenstvo će izraditi smjernice za obvezno liječenje neplodnosti, a u smislu definiranja primjerenih metoda biomedicinski pomognute oplodnje (članak 23. stavak 3).

Članak 79.

- (1) Ukoliko određene odredbe ovog zakona nisu u suglasnosti sa odredbama propisa o zdravstvenom osiguranju, primjenjivat će se odredbe ovog zakona.
- (2) Vlada Federacije BiH će u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona, dostaviti Parlamentu Federacije BiH, odgovarajuće izmjene i dopune propisa iz stavka (1) ovog zakona radi usklađivanja istih sa odredbama ovog zakona.

Članak 80.

Postojeće zdravstvene ustanove koje su obavljale postupke medicinski pomognute oplodnje suglasno ranijim propisima, dužne su uskladiti svoju organizaciju i poslovanje s odredbama ovog zakona i propisima donesenim temeljem ovog zakona, u roku od 12 mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona i propisa donesenih temeljem ovog zakona.

Članak 81.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objave u "Službenim novinama Federacije BiH".

O B R A Z L O Ž E N J E

ZAKONA O LIJEČENJU NEPLODNOSTI BIOMEDICINSKI POMOGNUTOM OPLODNJOM

I. - USTAVNI TEMELJ

Ustavni temelj za donošenje ovog zakona sadržan je u Poglavlju III članak 2. pod b) i članku 3. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.

Prema navedenim odredbama predviđena je podijeljena ovlast federalne vlasti i kantona u području zdravstva, s tim da:

- federalna vlast ima pravo utvrđivati politiku i donositi zakone koji se tiču ove ovlasti (članak III 3. stavak 3);

- kantoni imaju pravo utvrđivati politiku i provoditi zakone (članak III 3. stavak 4.);

- Sukladno potrebama ovlaštenja u području zdravstva ostvaruju se od strane kantona koordinirano od federalne vlasti (članak III 3. stavak 1.), pri čem federalna vlast uzima u obzir različite situacije u pojedinim kantonima i potrebu za fleksibilnošću u provođenju (članak III 3. stavak 3.).

Nacrt zakona o liječenju neplodnosti biomedicinski pomognutom oplodnjom usvojen je na 19. redovitoj sjednici Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine održanoj 11.04.2013.godine, te na 15. redovitoj sjednici Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine održanoj 27.06.2013.godine. Suglasno Zaključcima oba doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, potrebno je provesti javnu raspravu o predmetnom zakonu, i to u trajanju od 90 (devedeset) dana. U svezi s tim, provedena je javna rasprava. Posebno treba istaći da je završna rasprava o Nacrtu zakona održana 07.11.2013.godine. U dijelu Mišljenja na Nacrt zakona (rezultati javne rasprave) bliže su opisani pristigli komentari sa terena.

Nakon obrade pristiglih primjedbi, komentara i sugestija, a sukladno Poslovniku o radu Vlade Federacije Bosne i Hercegovine, („Službene novine Federacije BiH“, br. 6/10, 37/10 i 62/10) obrađivač zakona, ponovo upućuje na mišljenje tekst zakona radi pripreme za drugo čitanje, i to kantonima, te Federalnom ministarstvu pravde, Federalnom ministarstvu finansija/financija, Uredu Vlade Federacije Bosne i Hercegovine za zakonodavstvo i usklađenost sa propisima Europske unije, Federalnoj upravi za inspekcijske poslove i Gender centru Federacije Bosne i Hercegovine.

II. - RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

Programom rada Federalnog ministarstva zdravstva predviđeno je donošenje Zakona o liječenju neplodnosti biomedicinski pomognutom oplodnjom. Ovaj zadatak proizlazi iz **Strategije za unaprjeđenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u Federaciji BiH 2010-2019**, usvojene na 157. sjednici Vlade Federacije BiH, održanoj dana 21.09.2010. godine. Donošenje ovog zakona je jedna od aktivnosti u Prioritetu 2. navedene Strategije „Planiranje obitelji uključujući i usluge u slučaju neplodnosti“.

Odredbama Ustava Bosne i Hercegovine pravo na zasnivanje obitelji zagaranirano je kao jedno od temeljnih ljudskih prava. Također, Ustav Federacije Bosne i Hercegovine sadrži odredbe o osiguranju ljudskih prava i temeljnih sloboda, odredbe o ljudskom integritetu i dostojanstvu, te načelo nediskriminacije.

Strategijom o reproduktivnom zdravlju Svjetske zdravstvene organizacije iz 2004. godine definirano je pet glavnih problema reproduktivnog zdravlja i to: poboljšanje prijeporođajne, porođajne i postporođajne zaštite; pružanje visokokvalitetnih usluga planiranja obitelji, uključujući usluge za liječenje neplodnosti; eliminiranje rizičnog pobačaja; borba sa spolno prenosivim bolestima i promoviranje seksualnog zdravlja. Također, predstavljeno je i pet područja djelovanja: jačanje kapaciteta zdravstvenog sustava, poboljšanje informacija pri određivanju prioriteta, mobiliziranje političke volje, stvaranje pratećih pravnih okvira i poboljšanje monitoringa, evaluacije i praćenja odgovornosti.

Također, treba istaći da je Parlament Europske unije na prijedlog Europske udruge za humanu reprodukciju i embriologiju (*European Society of Human Reproduction and Embriology, ESHRE*) zauzeo stav da postupci biomedicinski pomognute oplodnje mogu imati važan pozitivan učinak na demografske i ekonomske činitelje i da ih stoga treba ugraditi u populacijsku politiku zemalja. Tretmani koji su dokazano korisni treba da su lako dostupni parovima po čitavoj Europi, neovisno od financijskih mogućnosti ili mjesta boravka pacijenta. Politika financiranja tretmana utječe na korištenje usluga reproduktivne medicine; nedostatak financijskih sredstava predstavlja prepreku onima kojima je tretman potreban. Zemlje članice Europske unije pojedinačno treba da osiguraju građanima laku dostupnost do javnog sustava zdravstvene zaštite, što uključuje, bez ograničenja, dostupnost do postupaka asistirane oplodnje, kao što su intrauterina inseminacija (IUI), *in vitro* fertilizacija (IVF) i intracitoplazmatsko injektiranje spermatozoida (ICSI - *Intracytoplasmatic Sperm Injection*). Zajednički cilj ESHRE, udruga pacijenata i političara Europske unije je posvećena i odgovorna briga o parovima bez djece, kao i omogućavanje univerzalne dostupnosti tretmanima za neplodnost.

Važno je istaći da su teškoće u dostupnosti do odgovarajućeg savjeta i tretmana sa kojima se neki susreću, također, priznate od strane Europskog Parlamenta u Rezoluciji, koja je usvojena 21. februara 2008.godine, u kojoj se kaže: "... da (Parlament) poziva zemlje članice da osiguraju pravo parova na univerzalnu dostupnost tretmanima za neplodnost" (Europski Parlament, 2008).

Jednostavnije rečeno, Europski Parlament svojom rezolucijom implicira i odslikava progresivni porast u potrebi za tretmanima u kojima se koriste tehnologije asistirane reprodukcije (podatci ESHRE EIM).

Međutim, unatoč međunarodnim apelima za uvođenje preventivnih mjera i lakog dostupa tretmanima, neplodnost i dalje predstavlja problem u razvijenim zemljama (Ujedinjene nacije, 1994). Povećana prevalencija neplodnosti posljednjih godina makar djelimično može da bude pripisana faktorima vezanim za način života, kao što su pretilost, pušenje i visoka incidencija seksualno prijenosnih infekcija, na primjer, infekcija klamidijama. Dodatno, odlaganje prve trudnoće je sve češće prisutno u razvijenim zemljama.

Pod sterilitetom se podrazumijeva nemogućnost začeća nakon godine dana normalnih seksualnih odnosa. Utvrđivanje bračnog steriliteta podrazumijeva poduzimanje iscrpne dijagnostike kod oba partnera. U velikom broju slučajeva dovoljne su jednostavne i jeftine metode da bi se utvrdio uzrok, dok kod određenog broja slučajeva nekada je teško ustanoviti uzrok steriliteta. Uzroci su mnogobrojni, a mogu biti prisutni i kod muškarca i kod žene ili kod oba partnera. Nakon dijagnostike i svih jednostavnijih metoda terapije jedan određen broj parova do potomstva može doći jedino postupcima biomedicinski pomognute oplodnje. Uspjeh postupaka biomedicinski pomognute oplodnje 20-35% što ovisi od više faktora. Godine starosti

su važne za uspjeh. Stopa trudnoća kod mlađih od 30 godina je 30% i više, a kod onih sa 40 godina i više je manja od 5%.

Cilj ovog zakona je omogućiti ostvarivanje potomstva i planiranja obitelji za one bračne, odnosno izvanbračne parove sa bračnim sterilitetom postupcima biomedicinski pomognute oplodnje, odnosno omogućiti im ostvarivanje njihovog temeljnog ljudskog prava garantiranog kako međunarodnim, tako i domaćim dokumentima, uz osiguranje kvalitete i sigurnosti u svim postupcima biomedicinski pomognute oplodnje sukladno dostignućima biomedicinske znanosti, odnosno direktivama EU.

Naime, zdravstvena politika u Federaciji BiH je u ovom području u zaostatku, kako u odnosu na zemlje EU, tako i odnosu na zemlje u okruženju, jer još nema zakon kojim se regulira područje liječenja steriliteta biomedicinski pomognutom oplodnjom. Jedini pokušaj do sada je davanje prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja ovim osobama na dva pokušaja oplodnje postupcima biomedicinski pomognute oplodnje Odlukom o osnovnom paketu zdravstvenih prava („Službene novine Federacije BiH“, broj 21/09), što se ne realizira na razini kantona, često se pozivajući na nepostojanje regulative u ovom području.

U izradi ovog zakona korišteni su međunarodni pravni izvori, a za komparaciju i zakoni zemalja u okruženju.

Ovdje je važno istaći odredbe direktiva EU koje uređuju područje kvalitete i sigurnosti tkiva i stanica ljudskog podrijetla, a koje obuhvataju i reproduktivne stanice, u dijelovima koji se odnose i na reproduktivne stanice, na njihovo prikupljanje, obradu, pohranjivanje i primjenu, i to: **Direktiva 2004/23/EZ** Europskog parlamenta i vijeća od 31. ožujka 2004. o određivanju standarda kvalitete i sigurnosti za postupke darovanja, nabave, testiranja, obrade, čuvanja, pohranjivanja i raspodjele tkiva i stanica ljudskog podrijetla; **Direktiva Povjerenstva 2006/17/EZ** od 8. veljače 2006. kojom se primjenjuje Direktiva 2004/23/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o određenim tehničkim zahtjevima kod darovanja, pribavljanja i testiranja tkiva i stanica ljudskog podrijetla; **Direktiva Povjerenstva 2006/86/EZ** od 24. listopada 2006. kojom se provodi Direktiva 2004/23/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća s obzirom na zahtjeve za praćenjem, prijavu ozbiljnih neželjenih reakcija i pojava, te određene tehničke zahtjeve vezane uz označivanje, obradu, čuvanje, pohranjivanje i raspodjelu tkiva i stanica ljudskog podrijetla.

Detaljan pregled usklađenosti zakona sa propisima Europske unije dan je putem Izjave o usklađenosti i pratećeg uporednog prikaza, i to u odnosu na **Direktivu 2004/23/EZ** Europskog parlamenta i vijeća od 31. marta 2004. o određivanju standarda kvalitete i sigurnosti za postupke darovanja, nabave, testiranja, obrade, čuvanja, pohranjivanja i raspodjele tkiva i stanica ljudskog podrijetla.

Osim navedenog, treba istaknuti da su pri izradi Zakona uzete u obzir i odredbe **Konvencije o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića glede primjene biomedicine (čl. 4, 5, 11, 12, 13, 14, 18. i 21.)**. Stranke, potpisnice ove Konvencije, među kojima je i Bosna i Hercegovina, štite dostojanstvo i identitet svih ljudskih bića i jamče svima, bez diskriminacije, poštivanje njihova integriteta i drugih prava i temeljnih sloboda glede primjene biologije i medicine. Svaka stranka poduzima u svom unutarnjem pravu nužne mjere za primjenu odredaba ove Konvencije. Svaki zahvat na području zdravstva, uključujući istraživanje, mora se provoditi sukladno relevantnim profesionalnim obvezama i standardima, zbog čega je važno da donositelji odluka u zdravstvu imaju u vidu odredbe ove Konvencije pri donošenju propisa koji reguliraju pitanja sadržana u Konvenciji.

I na kraju, Europska udruga za humanu reprodukciju ESHRE, kao europska institucija koja okuplja profesionalce sa područja reproduktivne medicine i biologije, smatra da tretman neplodnosti treba da bude zasnovan na uravnoteženom izboru najboljih dostupnih dokaza o djelotvornosti i sigurnosti tretmana. ESHRE promovira napredak u medicinskoj i laboratorijskoj praksi i ohrabruje putem svojih edukacijskih aktivnosti i treninga visoku kvalitetu medicinske njege i laboratorijskih postupaka, osiguranje najboljeg mogućeg tretmana za probleme sa plodnošću koje imaju parovi bez djece, pri čem istodobno brine da ovi parovi ne budu izloženi nepotrebnim rizicima ili nedjelotvornim tretmanima. Ponuđeni tretmani treba da budu zasnovani na najboljim postojećim činjenicama, koje se tiču djelotvornosti i sigurnosti tretmana.

ESHRE smatra da je temeljni preduvjet dobre kliničke prakse dozvoljavanje profesionalcima reproduktivne medicine i biologije da iskoriste pun biološki potencijal gameta i embrija. Uzimajući ovo u obzir, ESHRE smatra da je važno da postoji koherentnost između odluke određene države da podrži programe asistirane reprodukcije, kao i financijske i zakonodavne strategije od kojih ovisi kvalitete navedenih usluga. Temelj prakse asistirane reprodukcije jeste laka dostupnost do različitih tretmana, koji su specifični za ovo područje.

U cilju osiguranja kvalitetnog tretmana za neplodnost pojedinačne države treba da osiguravaju lak pristup postupcima biomedicinski pomognute oplodnje, koji su financirani od strane javnog sektora, na realističan, pravovremeni i posvećeni način. Sve države treba da su u položaju da dokumentiraju da zaista osiguravaju javni program u opsegu koji odgovara stvarnim potrebama za biomedicinski pomognutom oplodnji bez čekanja na tretman koje negativno utječe na stupanj uspješnosti.

III. - USKLAĐENOST SA EUROPSKIM ZAKONODAVSTVOM

Ovaj zakon djelomično je usklađen sa standardima i normativima Europske unije, kao i preporukama Svjetske zdravstvene organizacije koje se odnose na biomedicinski pomognutu oplodnju.

Naime, sa potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju BiH Europskoj uniji, Bosna i Hercegovina preuzela je obvezu usuglašavanja zakonskog okvira i iz područja zdravstva sa propisima EU. Vijeće ministara BiH je još u 2003. donijelo Odluku o procedurama i postupku usklađivanja zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa ACQUIS COMMUNAUTAIRE ("Službeni glasnik BiH", broj 44/03) i otpočelo postupak dobrovoljne harmonizacije BH propisa sa EU propisima. Sa potpisivanjem navedenog Sporazuma ova harmonizacija postala je obvezujuća.

Zbog složenosti odnosa između europskog zakonodavstva i zdravstvene politike gotovo sva poglavlja *acquisa communautairea* imaju određene utjecaje na zdravstvo. Posebno je važno poglavlje 13. o socijalnoj politici i poglavlje 23. o zaštiti potrošača i zdravstvenoj zaštiti i dr.

U svezi s tim, uz Nacrt zakona sastavljena je Izjava o usklađenosti sa *acquisa communautaire*, kao i uporedni prikaz koji daju pregled usklađivanja ovog zakona sa sekundarnim izvorima prava Europske unije, kao i stupanj usuglašenosti.

IV. - OBRAZLOŽENJE PRAVNIH RJEŠENJA

U Poglavlju "Temeljne odredbe" (čl. 1.-7.) utvrđen je predmet reguliranja ovog zakona. Zakonom se uređuju uvjeti, način i liječenje neplodnosti postupcima biomedicinski pomognute oplodnje, kao i druga pitanja od važnosti za primjenu

postupaka biomedicinski pomognute oplodnje (članak 1.). Zakon predviđa i zaštitu dostojanstva i privatnosti osoba koje učestvuju u postupcima biomedicinski pomognute oplodnje (članak 3.). Odredbom članka 4. utvrđena je zabrana diskriminacije, a člankom 5. se određuje uporaba izraza koji imaju rodno značenje u ovom zakonu. Člankom 6. uređena je obveza čuvanja profesionalne tajne, dok se člankom 7. definiraju izrazi uporabljeni u ovom zakonu.

U Poglavlju „Sustav za primjenu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje“ (čl. 8.-20.) uređuje se sustav za primjenu navedenih postupaka, što podrazumijeva ovlaštene zdravstvene ustanove za obavljanje postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, kao i Povjerenstvo za primjenu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje. U svezi s tim, opisani su uvjeti za ovlašćivanje zdravstvenih ustanova, način izdavanja dozvole za rad, obnavljanje dozvole, obveze zdravstvene ustanove, ali i način imenovanja spomenutog Povjerenstva, njegov mandat, kao i zadatci. Važno je istaći da je predviđeno da su zdravstvene ustanove koje provode postupke heterologne oplodnje samo javnozdravstvene ustanove koje su obvezne imenovati Stručno savjetodavno tijelo za biomedicinski pomognutu oplodnju (članak 9.). Zakon je jasno razgraničio vrste ustanova i razine zdravstvene zaštite, u smislu izdavanja dozvole za rad, te pravi sljedeću razliku: zdravstvene ustanove sekundarne razine zdravstvene zaštite, u svim oblicima svojine, koje provode homolognu oplodnju putem unutartjelesne i izvantjelesne oplodnje, podnose zahtjev kantonalnom ministarstvu zdravstva (u daljnjem tekstu: kantonalno ministarstvo), dok zdravstvene ustanove tipa univerzitetsko-kliničkih bolnica koje provode homolognu oplodnju putem unutartjelesne i izvantjelesne oplodnje, zdravstvene ustanove koje provode heterolognu oplodnju putem unutartjelesne i izvantjelesne oplodnje, kao i zdravstvene ustanove koje obavljaju dugotrajno pohranjivanje i čuvanje spolnih stanica, tkiva i embrija, zahtjev podnose Federalnom ministarstvu zdravstva (u daljnjem tekstu: Ministarstvo) (članak 10.). Posebno treba istaći da se dozvola za rad izdaje pojedinačno za svaku vrstu postupka biomedicinski pomognute oplodnje, a shodno odredbama članka 29. ovog zakona (članak 11.). S obzirom na osjetljivost materije, zakonom se uređuje i mogućnost da ovlaštenu ministar zdravstva donosi rješenje o oduzimanju dozvole za rad iz članka 12. stavka (2) ovog zakona, ako utvrdi da ovlaštena zdravstvena ustanova više ne ispunjava uvjete iz članka 9. ovog zakona, kao i propisa donesenih temeljem ovog zakona; ako ne obnovi dozvolu za rad nakon isteka važećeg zakonskog roka, suglasno članku 13. ovog zakona, te ako zdravstvena ustanova prestane sa radom po sili zakona (članak 14.).

U Poglavlju „Postupci biomedicinski pomognute oplodnje“ (čl. 21. – 29.) uređeni su: razlozi za provedbu postupka biomedicinski pomognute oplodnje; način i svrha biomedicinski pomognute oplodnje; homologna oplodnja; heterologna oplodnja, i vrste biomedicinski pomognutih postupaka. Radi se o poglavlju koje je Nacrtom zakona bolje uređeno u odnosu na raniji tekst, a shodno i zaprimljenim komentarima putem obavljene javne rasprave, o čem će biti više govora kasnije. Precizno je definirano da se postupci propisani ovim zakonom provode radi postizanja začeca, trudnoće i rađanja zdravog djeteta sukladno zahtjevima suvremene biomedicinske znanosti i iskustva, uz zaštitu zdravlja žene, umanjena rizika liječenja i dobrobiti potomstva (članak 21.), te da se postupci biomedicinski pomognute oplodnje provode tek kada je dotadašnje liječenje neplodnosti bezuspješno i bezizgledno, te kada se ovim postupcima može spriječiti prijenos teške nasljedne bolesti na dijete (članak 22.). Bitno je istaći da je naglašeno da u odabiru postupka medicinski pomognute oplodnje odlučuju bračni, odnosno

izvanbračni drugovi zajedno sa specijalistom ginekologije i primaljstva (članak 23.). Istim je člankom, također, propisana obveza za Povjerenstvo da izradi Smjernice o primjerenim metodama biomedicinski pomognute oplodnje za obvezno liječenje neplodnosti na koje suglasnost daje federalni ministar. U odnosu na raniji tekst zakona, odredbom članka 24. predviđeno je u postupcima biomedicinski pomognute oplodnje prednost daje homolognoj oplodnji korištenjem vlastitih spolnih stanica bračnih, odnosno izvanbračnih drugova. Člankom 27. propisano je da se u postupku biomedicinski pomognute oplodnje mogu koristiti sjemene stanice pribavljene iz ovlaštenih banaka sjemenih stanica iz zemalja Europske unije, sukladno članku 41. stavku (3) i čl. 42. i 43. ovog zakona u slučajevima kada nije moguće koristiti sjemene stanice bračnog, odnosno izvanbračnog druga ili kad se biomedicinski pomognuta oplodnja provodi zbog sprječavanja prijenosa teške nasljedne bolesti na dijete. Ovakav se postupak može obaviti samo uz prethodnu suglasnost Povjerenstva, a na prijedlog Stručnog tijela ovlaštene zdravstvene ustanove iz članka 9. stavka (2) ovog zakona, i uz dostavljenu medicinsku dokumentaciju. Odredbom članka 28. propisana je zabrana miješanja sjemenih stanica više muškaraca u postupku biomedicinski pomognute oplodnje. Člankom 29. utvrđene su vrste biomedicinski pomognute oplodnje.

Poglavlje „Ostvarivanje prava na biomedicinski pomognutu oplodnju“ (čl. 30.-39.) uređuje sljedeća pitanja: korisnici prava na biomedicinski pomognutu oplodnju; postojanje braka, odnosno izvanbračne zajednice; informiranje o biomedicinski pomognutoj oplodnji; psihološko ili psihoterapijsko savjetovanje prije biomedicinski pomognute oplodnje; pravno savjetovanje; pristanak na biomedicinski pomognutu oplodnju i podrijetlo djeteta. Radi se, također, o poglavlju koje donosi nova pravna rješenja u odnosu na raniji zakon, odnosno definira određena pitanja oko kojih su se pojavile dileme tijekom javne rasprave. Tako je sada jasno utvrđeno da pravo na biomedicinski pomognutu oplodnju uz ispunjavanje uvjeta iz čl. 21. i 22. ovog zakona, imaju punoljetni i poslovno sposobni žena i muškarac koji su u braku, odnosno u izvanbračnoj zajednici i koji su u dobi koja omogućava obavljanje roditeljskih dužnosti, podizanje, odgoj i osposobljavanje djeteta za samostalan život (članak 30.). Kada je riječ o osiguranju troškova ovih postupaka, člankom 31. predviđeno je da pravo na biomedicinski pomognutu oplodnju na teret sredstava obveznog zdravstvenog osiguranja, u pravilu, ima žena do navršene 42. godine života, koja je u braku, odnosno izvanbračnoj zajednici. Istim je člankom predviđena i mogućnost iznimnoga postupanja od odredbe navedenog stava. Važno je istaći da reproduksijske mogućnosti žene utvrđuje doktor medicine specijalist ginekologije i primaljstva temeljem testova funkcije jajnika. Žene starije od 42 godine ili žene čiji su testovi funkcije jajnika nepovoljni, navedeni doktor medicine obavezan je upozoriti na slabe rezultate liječenja, rizike liječenja i trudnoće, te rizike za dijete (članak 32.). Nadalje, regulirano je da brak ili izvanbračna zajednica mora postojati u trenutku unošenja spolnih stanica ili embrija u tijelo žene, a da postojanje braka bračni drugovi dokazuju odgovarajućim javnim ispravama. Postojanje izvanbračne zajednice izvanbračni drugovi dokazuju ovjerenom izjavom kod javnog bilježnika (članak 33.). Potrebno je napomenuti da u smislu ovog zakona, izvanbračna zajednica zapravo zajednica muškarca i žene definirana shodno Obiteljskom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine. Odredbom članka 34. definirano je potrebno informiranje o mogućim oblicima prirodnog planiranja obitelji, o mogućnostima liječenja neplodnosti, te o drugim načinima ostvarenja roditeljstva, a prije postupka liječenja biomedicinski pomognutom oplodnjom. Osim toga, uvedeno je i obvezno psihološko ili psihoterapijsko savjetovanje, kao i pravno savjetovanje

(čl. 35. i 36.). Zakon predviđa da se postupci biomedicinski pomognute oplodnje uređeni ovim zakonom mogu provoditi samo ako su bračni, odnosno izvanbračni drugovi upoznati s pojedinostima postupka biomedicinski pomognute oplodnje sukladno ovom zakonu, te ako su za taj postupak dali slobodni pristanak u pisanom obliku. Pristanak se daje za svaki postupak biomedicinski pomognute oplodnje (članak 37.). Podrijetlo djeteta začetog u postupku biomedicinski pomognute oplodnje utvrđuje se sukladno Obiteljskom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine (članak 38.). Kada je riječ o djetetu začetom u postupku heterologne biomedicinski pomognute oplodnje, utvrđeno je da dijete ima pravo znati da je začeto u tom postupku. Međutim, zabranjeno je utvrđivati očinstvo donora (članak 39.).

U Poglavlju „Darovanje spolnih stanica, spolnih tkiva i embrija“ (čl. 40. – 43.) propisane su određene zabrane, kao što su zabrane darovanja spolnih stanica i spolnih tkiva; trgovanja spolnim stanicama, spolnim tkivima i embrijima, te oglašavanje, reklamiranje, traženje ili nuđenje spolnih stanica, spolnih tkiva ili embrija. Iznimno, prema članku 41. stavku 3. dozvoljena je nabava sjemenih stanica u cilju postupka heterologne biomedicinski pomognute oplodnje sukladno članku 27. ovog zakona, iz ovlaštenih banaka sjemenih stanica iz zemalja Europske unije čije nacionalno zakonodavstvo dozvoljava prikupljanje, čuvanje i prijevoz sjemenih stanica. U svezi s tim, propisani su uvjeti za izdavanje odobrenja za navedeni slučaj (članak 42.). Nakon prijema uredno dokumentiranog zahtjeva iz članka 42. ovog zakona, federalni ministar donosi rješenje kojim se odobrava nabava sjemenih stanica iz ovlaštenih banaka sjemenih stanica iz zemalja Europske unije čije nacionalno zakonodavstvo dozvoljava prikupljanje, čuvanje i prijevoz sjemenih stanica ili rješenje kojim se zahtjev odbija. Rješenje federalnog ministra je konačno u upravnom postupku i protiv istog se može pokrenuti upravni spor suglasno propisima o upravnim sporovima. Ministarstvo vodi evidencije o izdanim rješenjima u smislu stavka (1) članka 43.

U Poglavlju „Provedba postupaka biomedicinski pomognute oplodnje“ (čl. 44. – 51.) uređena su pitanja provođenja ovih postupaka, te je posebno naglašeno da se u postupcima biomedicinski pomognute oplodnje prednost daje homolognoj oplodnji korištenjem vlastitih spolnih stanica bračnih i izvanbračnih drugova. Odredbom članka 45. propisano je da postupke biomedicinski pomognute oplodnje obavlja tim biomedicinskih stručnjaka, i ko njime koordinira. Člankom 46. uređeno je pitanje prava na priziv savjesti, dok je člankom 47. utvrđena obveza da se u postupku uzimanja, obrade, prijevoza i unošenja spolnih stanica, odnosno embrija, postupa na način koji osigurava maksimalnu kvalitetu spolnih stanica, odnosno embrija do momenta korištenja, kao i obveza da se minimalizira rizik od kontaminacije, sukladno standardima medicinske znanosti. Odredbom članka 48. propisano je u kojem je slučaju dozvoljena preimplantacijska genetička dijagnoza. Nadalje, zabranjeno je korištenje postupka biomedicinski pomognute oplodnje radi odabira spola budućeg djeteta (članak 49.). Također, zabranjeno je objavom javnog oglasa ili na bilo koji drugi način tražiti ili nuditi uslugu rađanja djeteta za drugog (zamjensko majčinstvo) (članak 50.). Zabranjen je i svaki postupak namijenjen ili koji bi mogao prouzročiti stvaranje ljudskog bića ili dijela ljudskog bića genetički istovjetnog drugom ljudskom biću, bilo živog bilo mrtvog (članak 51.).

U Poglavlju „Dugotrajno pohranjivanje spolnih stanica, spolnih tkiva i embrija“ (čl. 52. – 60.) uređeno je pohranjivanje, način i rokovi čuvanja, prijenos, te zaštita embrija. Sjemene stanice i embriji dobiveni u postupku biomedicinski pomognute oplodnje, na zahtjev bračnih, odnosno izvanbračnih drugova pohranjuju se na period do godinu dana. Iznimno, sjemene stanice i embriji mogu se

dugotrajno pohraniti, na zahtjev bračnih, odnosno izvanbračnih drugova, ali najduže do pet godina, i to u zdravstvenim ustanovama iz članka 57. stavka (6) ovog zakona (članak 52.). Pohranjene spolne stanice i embriji čuvaju se primjenom suvremenih dostignuća medicinske znanosti (članak 53.). Zahtjev o vremenu čuvanja sjemenih stanica i embrija bračni, odnosno izvanbračni drugovi podnose u momentu davanja suglasnosti za primjenu postupka biomedicinski pomognute oplodnje (članak 54.). Odredbom članka 55. propisano je odbacivanje sjemenih stanica, dok je člankom 56. propisano postupanje za slučaj da se bračni, odnosno izvanbračni drugovi ne mogu sporazumjeti o vremenu čuvanja neuporabljenih embrija ili jedan od njih suglasnost naknadno opozove. Člankom 57. utvrđeni su posebni slučajevi za pohranjivanje spolnih stanica i spolnih tkiva za vlastito kasnije korištenje. Odredbom članka 59. definira se da osobe od kojih potječu pohranjene spolne stanice, spolna tkiva ili embriji mogu iz opravdanih razloga zatražiti njihov prijenos u drugu ovlaštenu zdravstvenu ustanovu u Federaciji BiH, Bosni i Hercegovini, odnosno inozemstvu, a radi korištenja u postupku biomedicinski pomognute oplodnje za vlastitu biomedicinski pomognutu oplodnju. Istim se člankom uređuju i uvjeti za to. Također, člankom 60. propisane su zabrane postupanja u postupku biomedicinski pomognute oplodnje, u cilju zaštite embrija, što uključuje i zabranu stvaranja ljudskih embrija za znanstvene ili istraživačke svrhe i zabranu znanstvenog ili istraživačkog rada na embriju.

U Poglavlju „Profesionalna tajna“ propisano je da su sve osobe koje učestvuju u postupku biomedicinski pomognute oplodnje obvezne kao profesionalnu tajnu čuvati sve podatke vezane uz taj postupak, a naročito osobne i zdravstvene podatke o ženi ili muškarcu kojima se medicinska pomoć pruža, kao i o djetetu koje je začeto u postupku biomedicinski pomognute oplodnje (članak 61.).

U Poglavlju „Evidencije“ utvrđene su obvezne evidencije, u smislu podataka koje ovlaštene zdravstvene ustanove moraju voditi. Podatke iz evidencije ovlaštena zdravstvena ustanova obvezna je čuvati trajno. Osim toga, ovlaštene zdravstvene ustanove dužne su osigurati zaštitu i sigurnost osobnih podataka u evidencijama, a suglasno propisima o zaštiti osobnih podataka (članak 62.). Također, ovlaštena zdravstvena ustanova obvezna je voditi vlastiti registar o heterolognim postupcima biomedicinski pomognute oplodnje (članak 63.). Istim se člankom propisano šta se upisuje u navedeni registar.

U Poglavlju „Ozbiljni štetni događaji i ozbiljne štetne reakcije“ predviđeno je da su ovlaštene zdravstvene ustanove obvezne uspostaviti djelotvoran i provjeren sustav za praćenje i dojavu ozbiljnih štetnih događaja i ozbiljnih štetnih reakcija, te sustav za povlačenje iz primjene spolnih stanica, lijekova i medicinskih sredstava koji su izazvali ili mogu izazvati ozbiljan štetan događaj ili ozbiljnu štetnu reakciju (članak 64.). Bitno je istaći da registar ozbiljnih štetnih događaja i ozbiljnih štetnih reakcija vodi Povjerenstvo.

Poglavlje „Uvoz i izvoz spolnih stanica, spolnih tkiva i embrija“ regulira zabrane uvoza i izvoza spolnih stanica, spolnih tkiva i embrija, izuzev sjemenih stanica sukladno članku 41. stavku (3) ovog zakona i članku 59. ovog zakona (članak 65.).

U poglavlju „Financiranje“ propisano je da federalni ministar zdravstva posebnim propisom uređuje opseg prava na biomedicinski pomognutu oplodnju na teret sredstava obveznog zdravstvenog osiguranja, te način formiranja cijene pojedinačnih postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, a na prijedlog Povjerenstva i Zavoda zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije Bosne i Hercegovine (članak 66.).

U poglavlju „Nadzor“ definira se da nadzor nad primjenom i provođenjem ovog zakona i propisa donesenih temeljem zakona, kao i nadzor nad stručnim radom obuhvata unutarnji stručni nadzor koji provodi ovlaštena zdravstvena ustanova sukladno propisima o zdravstvenoj zaštiti, i inspekcijski nadzor koji obavljaju federalni i kantonalni zdravstveni inspektori sukladno propisima iz područja inspekcija i propisima iz područja zdravstva (članak 67.).

U poglavlju „Kaznene odredbe“ (čl. 68.-76.) uređuje kaznena djela i prekršaje koji proizlaze u slučaju postupanja protivno odredbama ovog zakona. Zakonom se utvrđuju sljedeća **kaznena djela: nedozvoljeno obavljanje postupaka biomedicinski pomognute oplodnje; obavljanje postupaka biomedicinski pomognute oplodnje bez pismenog pristanka; zabrana zamjenskog majčinstva; nedozvoljeno stvaranje ljudskog bića ili dijela ljudskog bića genetički istovjetnog drugom ljudskom biću; nedozvoljeno stvaranje embrija i zabrana uvoza i izvoza.** Propisane su i kazne za slučaj da je počinjeno djelo prema maloljetnoj osobi; za slučaj nastupanja teške tjelesne povrede, za slučaj nastupanja smrti; za slučaj da je djelo izvršeno od strane organizirane grupe, te za pokušaj. Prekršajne norme propisane su člankom 74. i usklađene su sa odredbama Zakona o prekršajima Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 31/06). Treba napomenuti da je osim novčanih kazni propisana i mogućnost izricanja zabrane obavljanja djelatnosti u periodu do šest mjeseci, a s ciljem sprječavanja budućeg činenja prekršaja.

U poglavlju „Prijelazne i završne odredbe“ (čl. 77. – 81.) propisano je koje propise donosi federalni ministar zdravstva, temeljem ovog zakona, i to u roku od 18 mjeseci; zatim rok za formiranje Povjerenstva; te primjena odredbi ovog zakona za slučaj da određene odredbe ovog zakona nisu u suglasnosti sa odredbama propisa o zdravstvenom osiguranju. Člankom 80. definirano je da su postojeće zdravstvene ustanove koje su obavljale postupke medicinski pomognute oplodnje suglasno ranijim propisima, dužne uskladiti svoju organizaciju i poslovanje s odredbama ovog zakona i propisima donesenim temeljem ovog zakona, u roku od 12 mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona i propisa donesenih temeljem ovog zakona. Odredbom članka 81. propisano je da zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenim novinama Federacije BiH".

V. – RASPRAVA O NACRTU ZAKONU

Rasprava pred Parlamentom Federacije BiH

Nacrt zakona o liječenju neplodnosti biomedicinski pomognutom oplodnjom usvojen je na 19. redovitoj sjednici Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine održanoj 19.03.2013.godine, te na 15. redovitoj sjednici Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine održanoj 27.06.2013.godine.

Učešće u raspravi o Nacrtu zakona na sjednici Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine uzeli su: Aida Brčić, Alma Zildžić, Zlatan Fatušić, Braco Kulenović, Enver Mujala, Selma Jakupović, Davor Pehar, Mira Grgić, Alma Čardžić, Elvir Karajbić, Ljilja Zovko, Spomenka Mičić, Nihad Alikadić, Katica Čerkez, Tanja Vučić, Jozo Bagarić, Hazim Kapić, Melika Mahmutbegović.

Gospođa **Aida Brčić** iznijela je stav Odbora za zdravstvo Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, te pohvalila zakon koji neplodnost tretira kao bolest, koji će, kao takav pomoći parovima da se liječe. Istakla je i da su se u raspravi o zakonu pojavila pitanja o pravu na primjenu postupaka biomedicinski

pomognute oplodnje i osobama koje nisu u bračnoj, odnosno izvanbračnoj zajednici. U svezi s tim, gđa. Brčić naglašava da je za nju to neprihvatljivo, te da zakon to onemogućava jer se podrazumijeva liječenje. Dalje je istaknuto da zakon treba bolje da definira financiranje primjene postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, kao i da se to pitanje konkretnije uredi novim Zakonom o zdravstvenom osiguranju. U svezi s tim, obrađivač zakona je predvidio u novom tekstu donošenje posebnog propisa kojim bi se precizirao opseg prava vezanih za liječenje neplodnosti na teret sredstava zdravstvenog osiguranja.

Gospođa **Alma Zildžić** je ukazala na potrebu donošenja ovog zakona, s obzirom na to da se radi o području koje je svugdje jasno uređeno zakonskim propisima, pa i u zemljama u regionu. Ukazala je na postojeće probleme s kojima se susreću parovi u liječenju neplodnosti, ali i izrazila nadu da će zakon biti usvojen.

Gospodin **Zlatan Fatušić** je pozdravio inicijativu da se pristupi zakonskom uređenju ovoga područja, te naglasio na temelju kojih dokumenata se zakon donosi. Ukazao je da je potrebno brisati endokrinologa iz tima doktora koji daju prijedlog za provođenje homologne oplodnje, što je prihvaćeno. Također, skrenuo je pažnju da se briše „hitni slučaj“, da je nepotrebno i nejasno, što je prihvaćeno, i korigirano u novom tekstu zakona.

Gospodin **Braco Kulenović** istakao je da zastupnici imaju priliku podržati ovaj zakon, koji je važan s više aspekata (kako obiteljskog, društvenog, tako i demografskog). Prihvatanje zakona omogućit će ostvarenje prava na potomstvo. Naglašeno je da je zakon dobro pripremljen, pri čem se vidi da su konzultirani mnogi međunarodni dokumenti iz ovoga područja, što je sasvim dobar temelj za kvalitetan zakon.

Gospodin **Enver Mujala** ukazao je da primjena postupaka biomedicinski pomognute oplodnje iziskuje znatna financijska sredstva, te istakao da zakon mora jasno definirati sredstva za provedbu. Kao što je istaknuto naprijed, obrađivač zakona je predvidio u novom tekstu donošenje posebnog propisa kojim bi se precizirao opseg prava vezanih za liječenje neplodnosti na teret sredstava zdravstvenog osiguranja.

Gospođa **Selma Jakupović** stava je da se odredbe o prijevozu pohranjenih spolnih stanica iz jedne ustanove u drugu mora jasnije urediti (kako u odnosu na prijenos između ustanova iz jednog entiteta u drugi, tako i prijenos u druge države). Ukazano je da kaznene odredbe moraju sadržavati i određena protuzakonita postupanja vezana za primjenu ovog zakona kao posebna kaznena djela.

Prijevoz spolnih stanica sada je bolje uređen, a što se tiče prijedloga o utvrđivanju posebnih kaznenih djela u ovom zakonu, obrađivač zakona je prihvatio isti, te zakon dopunio utvrđenim kaznenim djelima.

Gospodin **Davor Pehar** istakao je pitanje propisa kojim se regulira pitanje kada počinje ljudski život, jer bi to razriješilo određene dileme. Ukazano je na izraz koji se koristi u zakonu „rani embriji se puštaju da umru ili odumru“, te izneseno mišljenje o hibridu i himeri, što je obrađivač zakona ponovno razmotrio i preformulirao u novom zakonu, odnosno brisao. Gdin. Pehar predlaže i promjenu naziva zakona u „Zakon o biomedicinski pomognutoj oplodnji“ iz razloga što se predviđenim intervencijama ne liječi plodnost, već posljedica. U svezi s tim, obrađivač zakona je preispitao navedeni stav, te cijeni da se naziv zakona ne treba mijenjati, jer isti treba da odražava sadržaj zakonske materije. Međutim, jeste preciznije uredio izraz „liječenje neplodnosti“, i šta on znači u smislu ovoga zakona. Predloženo je i da se u zakonu ne koristi skraćenica MPO, već BMPO, stoga je obrađivač zakona brisao navedenu skraćenicu, te sada koristi puni izraz

„biomedicinski pomognuta oplodnja“. Prigovor je istaknut i u svezi sa odredbom o odabiru spola (raniji članak 6. stavak 7.), te je s tim u svezi, izvršena korekcija. Nadalje, obrađivač je prihvatio sugestiju da je potrebno bolje urediti ko određuje sposobnost osobe da se podvrgne postupcima biomedicinski pomognute oplodnje, te su nove norme preciznije definirane. Gdin. Pehar ističe i par komentara vezanih za doniranje spolnih stanica, ali ističemo da je koncept zakona sada bitno promijenjen s obzirom na to da odredbe o heterolognoj oplodnji nisu dobile dovoljno podrške kroz raspravu o Nacrt zakona. U svezi s tim, ovdje je bitno naglasiti sljedeće:

Nacrtom zakona predviđena je samo u iznimnim, medicinski indiciranim, slučajevima, heterologna oplodnja sjemenim stanicama nabavljenim iz zemalja Europske unije, koje imaju banke sjemenih stanica usklađene sa propisima Europske unije, te dozvoljen izvoz tih stanica. Ovaj uvoz obavljao bi se samo uz odobrenje federalnog ministra, a uz prethodno mišljenje Povjerenstva utvrđene ovim zakonom. Heterologna oplodnja ovim sjemenim stanicama obavljala bi se samo u javnim zdravstvenim ustanovama koje imaju dozvolu za ove postupke. Od doniranja, ali i nabavljanja jajnih stanica odustalo se iz razloga što ista može predstavljati opasnost, naročito za vulnerabilne skupine žena, u smislu njihove zlouporabe, ali i mogućnosti ugrožavanja zdravlja. Nadalje, u aktuelnim finansijskim okolnostima, izrada jedinstvenog registra doniranih stanica, te vođenja svih postupaka heterologne oplodnje iziskivalo bi znatna finansijska sredstva iz federalnog proračuna, što je u ovom trenutku nerealno planirati.

Gospođa **Mira Grgić** pozdravila je donošenje ovako važnog zakona, te iznijela stav da Nacrt zakona može biti dobar i kvalitetan temelj za donošenje zakona koji regulira ovo područje.

Gospođa **Alma Čardžić** je, također, pozdravila donošenje zakona iz ovog područja, te ukazala da je u odredbu koja regulira sastav Povjerenstva za primjenu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje potrebno uključiti i Centar za socijalni rad. Osim toga, naglašeno je da su predviđene sankcije, u smislu visine novčanih kazni, preniske, te da moraju biti mnogo veće.

Obrađivač zakona je preispitao sastav navedenog Povjerenstva, ali cijeni da predstavnik Centra za socijalni rad u ovom slučaju nije neophodan, s obzirom na to da sada govorimo, u pravilu, samo o homolognoj oplodnji, a o heterolognoj samo iznimno, kao što je naprijed opisano. Što se tiče kaznenih odredbi, one su potpuno redefinirane, te sada zakon utvrđuje i kaznena djela i prekršajne odredbe za postupanja protivna odredbama ovog zakona. Visina novčanih kazni usklađena je sa odredbama Zakona o prekršajima Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 31/06).

Gospodin **Elvir Karajbić** je ukazao da se donošenjem zakona pomaže pacijentima, odnosno onima koji imaju problem sa sterilitetom. Međutim, naglašava da je pitanje financiranja najvažnije riješiti u ovom zakonu. U svezi s tim, pitanje financiranja sada je riješeno na način da se opseg prava na biomedicinski pomognutu oplodnju, a koja se financira sredstvima iz obveznog zdravstvenog osiguranja, bliže uređuje propisom federalnog ministra zdravstva, na prijedlog Povjerenstva i Zavoda zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije BiH.

Gospođa **Ljilja Zovko** je istakla da zakon ne rješava problem neplodnosti, već stavlja u pitanje dostojanstvo ljudske osobe u nastanku i dostojanstvo bračne ljubavi. Zastupnica ne podržava zakon jer sadrži odredbe koje mogu prouzročiti dugoročne štetne i nepredvidive posljedice za obitelj i društvo. Istaknut je niz pitanja koja se odnose na zamrzavanje „ljudskog bića“, prava djeteta da zna ko mu je otac,

pravo djeteta da bude plod ljubavi svojih roditelja, otvaranje mogućnosti za „novi
biznis ljudskim bićima“, davanje potpunih informacija korisnicima biomedicinski
pomognute oplodnje i sl. Ukazano je na važnost obitelji, te moralne i etičke
dimenzije začeća i rađanja. Obradivač zakona je ponovo preispitao određene
odredbe Nacrta zakona, te u ukupnosti svih pristiglih komentara, sada predlaže
kvalitetnija i jasnija rješenja, sa napomenom da zakon počiva na homolognoj
oplodnji, te da heterolognu oplodnju uređuje samo kao iznimku, uz obvezu
poštivanja odredbi ovog zakona. Ovo iz razloga prilagođavanja sadašnjem stupnju
razvoja sektora zdravstva u Federaciji BiH, te posebno imajući u vidu finansijska
sredstva kojima raspolaže sektor zdravstva u Federaciji BiH.

Gospođa **Spomenka Mičić** je govorila o željenoj i neželjenoj djeci, i gdje
počinje život, referirajući se na izlaganje zastupnika Pehara. Istakla je da zaista želi
da zakon bude proveden, te da se kroz javnu raspravu čuje riječ stručnjaka i
potencijalnih roditelja.

Gospodin **Nihad Alikadić** je izrazio nadu da će sve ono o čem se diskutiralo
na sjednici Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine biti
uzeto u obzir kod finaliziranja ovog zakona.

Gospođa **Katica Čerkez** je istakla kako veliki broj ljudi čeka da ovaj zakon
uđe u postupak, međutim naglašava da je zakon malo preambiciozan ako se gleda
vrijeme i država u kojoj živimo. Istaknuta su i određena pitanja vezana za
financiranje zakona, te niz pitanja koja ovaj zakon otvara. Zastupnica Čerkez
prihvata rješenje po kojem bi homologna oplodnja bila dozvoljena, dakle korištenje
vlastitih spolnih stanica između bračnih drugova, kao i rješenje da se u tim
slučajevima osiguraju potrebna finansijska sredstva, da bi se pomoglo ljudima.

Gospođa **Tanja Vučić** ističe da je osobno protiv Nacrta zakona, jer smatra da
nije sredstvo liječenja neplodnosti, te da zakon ugrožava identitet začetog ljudskog
bića. Ukazano je na dokument Katoličke crkve iz 2008. godine „*Dostojanstvo
osobe*“, prema kojem se ne smije sudjelovati u umjetnim oplodnjama. Postavljeno je
i pitanje koliko je ostavljene djece, a koliko neplodnih parova u Federaciji BiH.
Zastupnica smatra da treba štiti i obvezivati oba roditelja zajedno da odgajaju svoju
djecu.

Gospodin **Jozo Bagarić** istakao je da je za zakon o liječenju neplodnosti,
pod uvjetom da je u pitanju homologna oplodnja, međutim stava je da heterologna
oplodnja nije moralna, etična ni u duhu vjere, odnosno kršćanstva. Ukazao je i na
izraze „hibrid“ i „himera“, u smislu pojašnjenja šta se pod tim mislilo.

Gospodin **Hazim Kapić** je izrazio svoje slaganje sa svim kolegama koji su
diskutirali prije njega, posebno sa liječnicima, te dao podršku predlažaču ovog
zakona, jer je isti potreban. Također, vjeruje da ćemo nakon ove rasprave i javne
rasprave imati dobar zakon koji će usrećiti mnoge.

Gospođa **Melika Mahmutegović** pohvalila je donošenje zakona, koji će
umnogome riješiti probleme bračnih parova koji se bore za potomstvo. Ukazano je
na odredbe o darovatelju jajnih i sjemenih stanica, u smislu potrebe da se
provjerava njegova genska karta. U svezi s tim, važno je istaći da novi tekst zakona
ne sadrži odredbe o darovanju spolnih stanica, ali da su odredbe vezane za
pohranjivanja istih, kao i odredbe vezane za korisnike prava na liječenje neplodnosti
biomedicinski pomognutom oplodnjom revidirane, i poboljšane u odnosu na raniji
tekst. U svakom slučaju, zastupnica Mahmutbegović zahvalila se na donošenju
ovog zakona.

Učešće u raspravi o Nacrtu zakona na **sjednici Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine** uzeli su: **Mira Ljubijankić, Mira Jurić, Jasenko Tufekčić, Zoran Jovanović i Mirjana Malić.**

Gospođa **Mira Ljubijankić** je pohvalila mogućnost da parovi na koje se odnosi zakon imaju sada priliku riješiti određena pitanja, jer se zakonom reguliraju stvari koje nismo imali regulirane. Referirala se na odredbu o odbacivanju pohranjenih spolnih stanica u roku od 30 dana od spoznaje za smrt ili lišenje poslovne sposobnosti osobe čije su spolne stanice uzete, te postavlja pitanje objašnjenja poslovne sposobnosti. Također, postavljeno je i pitanje zašto zakonom nije dana mogućnost ženama koje ne žele partnera, ni bračnog ni izvanbračnog, kojima je utvrđena neplodnost, a žele djecu, da mogu biti podvrgnute postupcima biomedicinski pomognute oplodnje.

Kada je riječ o objašnjenju poslovne sposobnosti, treba istaći da je poslovna sposobnost svojstvo fizičke i pravne osobe da vlastitim očitovanjima volje stvaraju pravne učinke, odnosno stječu prava i obveze. Poslovnu sposobnost fizička osoba stječe punoljetstvom, a pravna danom nastanka, ako pravnim propisima (zakonom) nije drukčije određeno. Unutar poslovne sposobnosti fizičkih osoba postoje tri stupnja: puna poslovna sposobnost, ograničena poslovna sposobnost i poslovna nesposobnost. U svezi s tim, i Nacrt zakona se u određenim odredbama vezao za lišenje poslovne sposobnosti, s obzirom na to da ta osoba više nije u stanju svojim vlastitim očitovanjima da iskaže svoju volju, odnosno da stječe prava ili ima obveze, a što je kod pohranjenih spolnih stanica veoma bitno, kako se iste dalje ne bi zlorabile.

Nadalje, Nacrt zakona nije predvidio da pravo na primjenu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje ima i žena koja nije u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, a kojoj je utvrđena neplodnost. Ovo iz razloga što je pravo djeteta da ima oba roditelja, koji se princip gubi kod situacija o kojima je gđa Ljubijankić govorila.

Gospođa **Mira Jurić** je pohvalila Nacrt zakona, te istakla da se radi o zakonu koji će usrećiti mnoge bračne parove, koji prirodnim putem nisu mogli ostvariti roditeljstvo. Napomenula je kako je važno osigurati da što više tretmana ide na teret zdravstvenog osiguranja (ili države ili bilo koga) kako to ne bi bila privilegija bogatih, a ne svih onih koji žele postati roditelji.

Gospodin **Jasenko Tufekčić**, također, je podržao ideju donošenja ovog zakona. Kada je riječ o drugom dijelu izlaganja gdje Jurić napomenuo je da dijete ima pravo na oca i majku, i da je to prema svim konvencijama neupitno, odnosno da je pravo djeteta neprikosnoveno. Stoga smatra da zakon i ne treba da sadržava odredbe o pravu žene, sa utvrđenom neplodnošću, a bez partnera, da ostvari roditeljstvo postupcima biomedicinski pomognute oplodnje.

Gospodin **Mijo Mijatović** je izrazio nadu da će zakon zaista poslužiti onima koji stvarno razmišljaju pozitivno o primjeni postupaka biomedicinski pomognute oplodnje.

Gospodin **Zoran Jovanović** je ukazao na niske kazne predviđene kaznenim odredbama. Predlaže da se zdravstvenim ustanovama koje prekrše odredbe ovog zakona trajno zabrani djelatnost jer se ovdje radi o zdravlju ljudi, i mogućnosti manipulacije su velike. U svezi s tim, treba naglasiti da novi tekst Nacrta zakona sadrži jasnije odredbe o oduzimanju odobrenja za rad (članak 45.), kao i da je propisao kaznena djela za određena postupanja protivno ovom zakonu, a kod prekršaja definira i mogućnost izricanja mjere zabrane obavljanja djelatnosti. Dakle, ponovno su razmotrene kaznene odredbe, koja sada sadrže i kaznena djela i prekršajne norme.

Javna rasprava

Suglasno Zaključcima oba doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, a nakon rasprave o Nacrtu zakona o liječenju neplodnosti biomedicinski pomognutom oplodnjom, provedena je javna rasprava o predmetnom zakonu, i to u trajanju od 90 (devedeset) dana. Posebno treba istaći da je završna rasprava o Nacrtu zakona održana 07.11.2013.godine. U svezi s tim, u nastavku su predstavljeni pristigli komentari i sugestije.

Prije svega, bitno je istaći da je **Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi Hercegovacko-neretvanskog kantona** organiziralo javnu raspravu 09.09.2013.godine, na koju je pozvalo predstavnike obrađivača zakona. Navedenoj raspravi prisustvovali su predstavnici Federalnog ministarstva zdravstva, uposlenici Sveučilišne kliničke bolnice Mostar, predstavnici udruga pacijenata sa područja tog kantona, kao i predstavnici katoličke crkve i medija. Otvorena je široka diskusija o tekstu zakona, gdje su izneseni dijametralno suprotni stavovi glede heterologne oplodnje, kao i činjenice da se pohranjeni embriji puštaju da odumru. Predstavnici katoličke crkve su iznijeli svoje stavove, prema kojima se protive donošenju ovakvoga zakona, te da bi, po njima, bila dozvoljena samo homologna oplodnja, između bračnih drugova, a u cilju zagovaranja vrijednosti obitelji, i očuvanja vjerskih stavova. **Zaključak je bio da je potrebno dodatno da se razmotre pitanja izjednačavanja bračne i izvanbračne zajednice, kao i pitanje prava na heterolognu oplodnju, odnosno doniranje spolnih stanica, spolnih tkiva i embrija.**

Dom zdravlja Neum dostavio je svoje primjedbe, koje se, temeljno, odnose na zagovaranje da ljudski život treba biti zaštićen od samog početka do smrti, što, po njima, nije zakonom predviđeno. Dom zdravlja Neum poziva se na moralne norme koje se Nacrtom zakona krše, te se izričito protive donošenju zakona definiranom onako kako je to bilo predviđeno Nacrtom (prvim tekstom, koji je bio predmet javne rasprave).

Mostarsko-duvanjska i Trebinjsko-mrkanska biskupija, Biskupski ordinarijat Mostar dostavio je svoj prilog javnoj raspravi. Biskupski ordinarijat Mostar pozdravlja inicijativu da se u područje umjetnoga začeca uvede više reda, pravila i nadzora, kao i odluku da se o zakonu diskutira kroz javnu raspravu, međutim, stava su da Nacrt zakona ima pretrpjeti ozbiljne dorade u više smjerova. Ordinarijat, također, postavlja pitanje jednakosti bračne i izvanbračne zajednice, te smatra da se heterologna oplodnja protivi načelu svrhovitosti, razmjernosti i društvene osjetljivosti, te da se time narušavaju temeljna načela osobnih odnosa u obitelji. Ističu da nije dovoljno jasno uređeno pitanje neusađenih ljudskih embrija, koji „*zamrznuti čekaju smrt*“, kao i da je zakonom zanemaren preventivni i edukativni vid problema. Nadalje, smatraju da je propust zakona što ne utvrđuje pravo neplodnih parova na obavijesti o mogućim oblicima prirodnog planiranja obitelji, o mogućnostima liječenja, te o drugim načinima ostvarenja roditeljstva (naprimjer usvajanjem). Osim toga, zakon treba da uredi i pravo parova na obavijesti u svezi sa pojedinostima i opasnostima postupaka za ženu, muškarca i dijete. Biskupski ordinarijat Mostar dalje tvrdi da, ukoliko se ostane pri mogućnosti, odnosno pravu na heterolognu oplodnju, zakon mora prepoznati obvezno psihološko ili psihijatrijsko testiranje za muškarca i ženu, koji se podvrgavaju ovoj vrsti oplodnje. Kada su u pitanju kaznene odredbe, Ordinarijat navodi da su iste neodgovarajuće, te da ih treba preispitati i pooštriti.

Liječnička/Ljekarska komora Hercegovačko-neretvanskog kantona daje podršku Nacrtu zakona i njegovoj što bržoj primjeni. Iznose primjedbu na raniji članak 47., a u svezi sa korištenjem izraza: „*rani embriji se puštaju da umru/odumru*“, i predlažu da se isti zamijeni izrazom: „*rani embriji se isključuju iz daljnjeg programa*“.

Zavod zdravstvenog osiguranja Hercegovačko-neretvanskog kantona istakao je sugestiju u svezi sa sredstvima potrebnim za primjenu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje; zatim da je kod ocjene sposobnosti bračnih, odnosno izvanbračnih drugova da budu roditelji, potrebno očitovanje mjerodavnog centra za socijalnu skrb, te da se briše „*hitni slučaj*“ kod priziva savjesti, jer nije jasno koji bi to hitni slučaj bio u okolnostima primjene postupaka biomedicinski pomognute oplodnje. Ističu, također, da visine kazni nisu adekvatne.

Kada su u pitanju komentari pristigli sa područja **Hercegovačko-neretvanskog kantona** valja istaći da su isti razmotreni u cjelokupnom kontekstu svih iznesenih komentara na Nacrt zakona tijekom javne rasprave. Stoga ukazujemo da je obrađivač zakona ponovno razmotrio sva prethodna rješenja, te odlučio promijeniti koncept samoga zakona. Tako sa isti sada zasniva, u temelju, na dozvoljenoj homolognoj oplodnji. Naime, rezultati javne rasprave pokazuju da je heterologna oplodnja izazvala najviše rasprava o zakonu. Heterologna oplodnja Prijedlogom zakona predviđena je samo u iznimnim, medicinski indiciranim, slučajevima, i to sjemenim stanicama nabavljenim iz zemalja Europske unije, koje imaju banke sjemenih stanica usklađene sa propisima Europske unije, te dozvoljen izvoz tih stanica. Uvoz bi se obavljao samo uz odobrenje federalnog ministra, a uz prethodno mišljenje Povjerenstva utvrđenog ovim zakonom. Heterologna oplodnja ovim sjemenim stanicama vezuje se samo za javne zdravstvene ustanove koje imaju dozvolu za ove postupke.

Nadalje, Prijedlogom zakona jasnije je definirano i korištenje prava na postupak biomedicinski pomognute oplodnje, veza tog prava sa postojanjem bračne, odnosno izvanbračne zajednice, uvedeno je obvezno savjetovanje parova, jasnija veza između utvrđivanja neplodnosti i ranije provedenih mjera, sa potrebom da se pristupi primjeni postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, uvedeno je obvezno psihološko ili psihoterapijsko savjetovanje parova prije primjene postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, brisane su odredbe o hitnim slučajevima, te je korigiran i sporni izraz koji se odnosi na embrije. Ono što treba naglasiti jeste da obrađivač zakona ne može ovim zakonom praviti razlike između bračne i izvanbračne zajednice, kada je ista definirana Obiteljskim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine, gdje su iste međusobno izjednačene. Stoga se i novi tekst zakona odnosi jednako na bračne i izvanbračne drugove. U dijelu prigovora koji se odnose na kaznene odredbe, mora se istaći da je i ovo poglavlje potpuno revidirano. Sada se sastoji iz dva dijela, i to normi kojima se propisuju kaznena djela za slučaj postupanja protivno ovom zakonu, kao i normi koje se odnose na prekršaje. Također, treba napomenuti da je visina zapriječanih novčanih kazni usklađena sa važećim Zakonom o prekršajima u Federaciji Bosne i Hercegovine. Međutim, u tijeku je usvajanje novog Zakona o prekršajima, koji bi trebao donijeti drugačija, strožija rješenja u svezi sa visinama kazni. Shodno tome, svi zakoni u području zdravstva, pa i ovaj zakon, podliježu usklađivanju sa tim odredbama. Za sada, Prijedlog zakon o liječenju neplodnosti biomedicinski pomognutom oplodnjom mora se vezati za odredba važećeg Zakona o prekršajima, koji određuje minimume, kao i maksimume za sve vrste kazni koje predviđa.

Ministarstvo zdravstva Zeničko-dobojskog kantona dostavilo je mišljenje na Nacrt zakona, a sukladno prijedlozima Centra za humanu reprodukciju Kantonalne bolnice Zenica. Dijelom se komentari odnose na odredbe o heterolognoj oplodnji, a koje su novim tekstom Prijedloga zakona brisane, a drugim dijelom komentari su dani u svezi sa rokom čuvanja pohranjenog materijala onkoloških pacijenata, sa prijedlogom da taj rok za njih bude duži od pet godina, kako je to inače dozvoljeno. Također, predloženo je da se propiše obveza zdravstvene ustanove da izradi obrazac kojim se regulira postupak uništavanja pohranjenog materijala u slučaju smrti osobe čiji je materijal pohranjen. Navedeni prijedlozi su prihvaćeni, te ugrađeni u Prijedlog zakona. Treba istaći da je u svezi sa pohranjivanjem spolnih stanica, spolnih tkiva i embrija, sada propisano da federalni ministar zdravstva donosi poseban pravilnik kojim će bliže urediti sva pitanja od važnosti za pohranu, između ostalog, tu će se propisati jedinstveni obrazac postupka uništavanja pohranjenog materijala, koji će obvezivati sve ovlaštene zdravstvene ustanove.

Ministarstvo zdravstva Zeničko-dobojskog kantona, također, skreće pažnju da zdravstvena ustanova koja obavlja postupke biomedicinski pomognute oplodnje ne može dostavljati podatke o uspješnosti postupaka biomedicinski pomognute oplodnje Povjerenstvu Federalnog ministarstva zdravstva jer nema suradnje pacijenata po tom pitanju. Napominjemo da je obrađivač zakona uzeo u obzir istaknuti stav Ministarstva, te da će to pitanje biti bliže uređeno putem podzakonskih akata, koji će se donijeti, a kako bi se utvrdila obveza pacijenata na dostavljanje povratnih potrebnih podataka ustanovi u kojoj je postupak obavljen.

Sa područja Zeničko-dobojskog kantona, pristigli su **komentari na Nacrt zakona i od strane Selme El Hadž Ahmad**, koja je očitovanje podijelila na više cjelina. Prvenstveno ističe da područje umjetne oplodnje iziskuje zakonsko uređenje, a radi sprječavanja zlouporaba, jasnog razgraničenja šta je dopušteno, a šta nije, te radi utvrđivanja prava i obveza svih uključenih službenih osoba i zainteresiranih budućih roditelja. Gđa Ahmad ističe da nije na zadovoljavajući način riješeno pitanje neuporabljanih embrija, te da heteroinseminacija nema objektivno ni razumno opravdanje, odnosno da je problematičan krug adresata na koje se Nacrt zakona odnosi. Ona, kao i određeni subjekti naprijed, ističe da brak ne može biti izjednačen sa izvanbračnom zajednicom, jer je riječ o bitno drukčijem osobnom stanju. Ističe da država nema razloga poticati rađanje djece izvan bračne zajednice, ali ukazuje i da obiteljsko-pravni propisi nisu uredili način dokazivanja izvanbračne zajednice. Nacrt zakona nije istaknuo potrebu boljega informiranja, preventivnog djelovanja, senzibiliziranja cijelog društva o temi roditeljstva i moralno neupitnim načinima prevladavanja neplodnosti. Nadalje, gđa Ahmad ističe da Nacrt zakona ne definira šta je to biomedicinski pomognuta oplodnja; šta je neplodnost; nema ograničenja ženine životne dobi u kojoj se može provoditi postupak biomedicinski pomognute oplodnje; koliko se puta postupak može ponoviti; autorica komentara ukazuje na posljedice doniranja spolnih stanica, spolnih tkiva i embrija, i postupaka putem kojih se oplodnja vrši, a koji, po njoj, narušavaju dostojanstvo ljudskog bića. Obrađivač zakona je preispitao sve norme koje se odnose na naprijed navedena pitanja, te u novom tekstu zakona nastojao otkloniti iznesene dileme, i ta pitanja bolje urediti.

Gđa Ahmad dala je osvrt i na određene odredbe Ustava Bosne i Hercegovine, kao i Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, te dijelove međunarodnih dokumenata koji ukazuju na pravo na život, interes djeteta, jednakopravnost pred zakonom, pravo na obrazovanje i informirani pristanak, pravo

zasnivanja obitelji, zabranu diskriminacije i sl. Međutim, moramo naglasiti da izneseni pregled jeste pomogao obrađivaču zakona da sagleda određena pitanja u boljem svjetlu, ali ne stoji tvrdnja da je Nacrt zakon protivan pozitivnim ustavnim odredbama.

Selma El Hadž Ahmad iznosi prijedlog da je u Temeljnim odredbama potrebno utvrditi svrhu i cilj zakona, kao i načela pomoću kojih se do njih dolazi. Nakon pregleda svih predloženih načela, a slijedom činjenice da je obrađivač zakona promijenio pristup samom tekstu Prijedloga zakona, smatramo da se suština predloženih načela sada jasno odražava kroz pojedinačne norme Prijedloga zakona, te da se načela, kroz posebnu odredbu ne moraju definirati.

Gđa Ahmad naglašava da je društveno, pravno i etički neprihvatljivo izjednačiti bračnu i izvanbračnu zajednicu, te da nema definiranog dokaza koji izvanbračnu zajednicu dokazuje. Ovoga pitanja već smo se dotakli naprijed, te još jednom ponavljamo da se obrađivač zakona vodio pozitivnim pravnim rješenjem utvrđenim Obiteljskim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine, koji izjednačavaju bračnu i izvanbračnu zajednicu. U smislu Prijedloga zakona, popravljene su norme koje sada definiraju da izvanbračni drugovi moraju dokazati postojanje te zajednice, a radi postupanja po odredbama ovog zakona, i to ovjerenom izjavom kod javnog bilježnika, čime preuzimaju odgovornost za istinitost podataka koje daju. Također, utvrđeno je da se daje izjava pred javnim bilježnikom o priznavanju očinstva nad djetetom začetim u postupku biomedicinski pomognute oplodnje između izvanbračnih drugova.

Dalje se navodi da Nacrt zakona ne treba da koristi skraćenicu „MPO“, već izraz „biomedicinski pomognuta oplodnja“, što je i prihvaćeno, te korigirano u Prijedlogu zakona. Također, kod termina „sljedivost/praćenje“ sugerira se korištenje samo jedne riječi, što je prihvaćeno, te Prijedlog zakona sada operira samo riječju „sljedivost“.

U nastavku, Selma El Hadž Ahmad iznosi i prijedlog da se uvede nova lista pojmova i njihovih skraćenic, koje se koriste u Prijedlogu zakona, a ista je uglavnom vezana za heterolognu oplodnju. Kako se heterologna oplodnja u ovom zakonu tretira samo kao iznimka, ranije odredbe o ovoj vrsti oplodnje su brisane, to mnogi od predloženih pojmova, više nemaju mjesta u ovom zakonu. Orađivač zakona je revidirao ponovno listu izraza koji se koriste u zakonu, i sveo istu na izraze koji odgovaraju novom zakonskom tekstu.

Prihvaćen je i komentar dan u svezi sa načinom utvrđivanja nemogućnosti izlječenja neplodnosti drugim postupcima, te su odredbe u svezi s tim korigirane, i uvedena je odredba o obveznom upozoravanju na slabe rezultate liječenja, rizika liječenja i sl. kod žena čiji su testovi funkcije jajnika nepovoljni.

Prihvaćena je i primjedba da se ne koristi izraz „starosna dob“, već izraz „životna dob“.

Kada je riječ o zamjenskom majčinstvu, Prijedlog zakona predviđa zabranu istog, ali utvrđuje i da postupanje protivno odredbama ovog zakona predstavlja kazneno djelo. Dakle, u tom smislu, Prijedlog zakona je poboljšan i jasniji. Osim toga, i postupanje sa spolnim stanicama, spolnim tkivima i embrijima, koji nisu uporabljeni, u Prijedlogu zakona sada je jasnije riješeno, te je u svezi s tim, propisano i kazneno djelo u kaznenim odredbama.

Po pitanju općeg komentara vezanog za kaznene odredbe, odnosno da Nacrt zakona predviđa samo prekršajne norme, ali ne i kaznene, bitno je istaći da je navedeni nedostatak otklonjen. Prijedlog zakona u novom tekstu predviđa i kaznena djela za najteža postupanja protivna odredbama ovog zakona, ali i prekršajne

odredbe, te za iste utvrđuje visinu zapriječenih kazni sukladno važećem Zakonu o prekršajima u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Na kraju, gđa Ahmad ukazuje i na troškove potrebne za provedbu zakona. Treba istaći da sada Prijedlog zakona jasnije određuje da se prava i opseg tih prava u svezi sa postupanjem po ovom zakonu, bliže uređuju u suradnji sa Zavodom zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije Bosne i Hercegovine. Naime, radi se o podzakonskom aktu koji se mora prilagoditi stvarnim finansijskim mogućnostima svih ovlaštenih zavoda i ovlaštenih zdravstvenih ustanova uključenih u provođenje zakona.

Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanih Hercegbosanskog kantona proslijedilo je očitovanja na Nacrt zakona dana od gdina Ante Tomića; zatim tekstove objavljene od strane dr. med. Antuna Liseca; očitovanje Hrvatske kulturne zajednice Troplet BiH, te prilog javnoj raspravi mr. sc. Petra Marije Radelja. U temelju, radi se o ukazivanju na činjenicu da crkva zabranjuje umjetnu oplodnju, te se ukazuje na stanje u pojedinim zemljama koje su dozvolile heterolognu oplodnju. Što se tiče Hrvatske kulturne zajednice Troplet BiH, oni ukazuju na vrijednosti braka i obitelji, te pozivaju na donošenje propisa koji će biti pravedan i bračnim parovima ponuditi pomoć i moralno prihvatljiva rješenja u liječenju neplodnosti, te pravnu sigurnost i dostojanstvo svih uključenih osoba. Komentari mr. sc. Radelja su jezičke prirode, i odnose na potrebne korekcije u tom smislu na tekst Nacrta zakona na hrvatskom jeziku.

U svezi sa pristiglim komentarima sa područja Hercegbosanskog kantona, napominjemo da su isti detaljno razmotreni, te da su određene intervencije napravljene u novom tekstu zakona. Kao što je naprijed istaknuto, pristup uređenju materije liječenja neplodnosti postupcima biomedicinski pomognute oplodnje sada je promijenjen, čime su otklonjene važne dileme istaknute u navedenim komentarima.

Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike Unsko-sanskog kantona proslijedilo je komentare Doma zdravlja Velika Kladuša, koji su prihvaćeni, te u postupku izrade novog teksta Prijedloga zakona određene odredbe su usuglašene sa istaknutim mišljenjem.

Zemlja djece Tuzla dostavila je komentare, i to u ime grupe nevladinih organizacija angažiranih na zaštiti prava žena i djece i zaštiti od diskriminacije, koji su prihvaćeni i ugrađeni u tekst Prijedloga zakona.

Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju Univerziteta u Sarajevu dostavio je mišljenje, skrenuvši pažnju da Nacrt zakona ne sadrži uvjete za odobravanje rada zdravstvenim ustanovama koje se bave postupcima biomedicinski pomognute oplodnje. Napominjemo da postupak ovlašćivanja jeste bila naznačena, s tim da je ista sada detaljnije uređena, odnosno preispitane su ranije odredbe o davanju odobrenja. Institut je skrenuo pažnju i na uporabu određenih stručnih izraza, te je obrađivač zakona korigirao iste u Prijedlogu zakona.

Udruga genetičara u Bosni i Hercegovini dostavilo je, također, svoje prijedloge za poboljšanje teksta zakona. Udruga dijeli mišljenje Instituta za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju Univerziteta u Sarajevu. Predložene izmjene prihvaćene su i unesene u Prijedlog zakona.

Pozitivno mišljenje na Nacrt zakona dali su: Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo; Ministarstvo za rad i socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona; JZU Kantonalna bolnica Goražde, te JU Dom zdravlja Prača; zatim Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike Unsko-sanskog kantona.

Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Srednjobosanskog kantona nije dostavilo svoje očitovanje, ali je prosljedilo pozitivna mišljenja na Nacrt zakona Ljekarske/Liječničke komore Srednjobosanskog kantona, kao i Komore zdravstvenih tehničara Srednjobosanskog kantona.

Završna javna rasprava

Završna javna rasprava organizirana je 07.11.2013.godine od strane Federalnog ministarstva zdravstva i Odbora za zdravstvo Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine uz podršku USAID-a. Raspravi su prisustvovali zastupnici i izaslanici Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, stručnjaci iz područja vezanih za reproduktivno zdravlje, te predstavnici udruga pacijenata, vjerskih zajednica i medija.

Nacrt zakona je prezentiran od strane predstavnika Federalnog ministarstva zdravstva, nakon čega je otvorena diskusija, u kojoj su uzeli učešće: **prof. dr. Damir Marjanović** (Udruga genetičara u Bosni i Hercegovini); **Gordana Bulić** (predstavica Udruga Naš život, te predsjednica Upravnog vijeća Saveza udruga potrošača Bosne i Hercegovine); **dr. Zorica Maros** (prof. bioetike pri katedri moralne teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Sarajevu); **Spomenka Mičić** (zastupnica u Predstavničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine); **prof. dr. Enes Ljekavković** (Fakultet islamskih znanosti); **Slavka Ibrulj** (doktor bioloških znanosti, prof. na Medicinskom fakultetu Sarajevo, član Udruge genetičara u Bosni i Hercegovini); **prof. dr. Naris Pojskić** (viši znanstveni suradnik Instituta za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju Univerziteta u Sarajevu); **Sadmira Kotorić** (predstavica Gender centra Federacije Bosne i Hercegovine); **Vesna Vukmenić** (u ime tri nevladine organizacije: „Zemlja djece“, „Prava za sve“ i „Ikva“); **prim. dr. Ermin Čehić** (načelnik Centra za humanu reprodukciju u Zenici); **Ivo Tomašević** (katolički svećenik, tajnik Biskupske konferencije BiH); Katica Čerkez (zastupnica u Zastupničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine); **Ljilja Zovko** (zastupnica u Zastupničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine); **Mirvad Kurić** (zastupnik u Zastupničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine); **prof. dr. Zlatan Fatušić** (zastupnik u Zastupničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine; član Odbora za zdravstvo Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine; ginekolog – član Radne grupe za izradu Nacrta zakona) i **Luka Kesedžić** (svećenik Vrhbosanske nadbiskupije).

Rasprava se uglavnom vodila u svezi sa opravdanošću zakonskih rješenja koja se odnose na heterolognu oplodnju, cijeneći kapacitete zdravstvenih ustanova u Federaciji BiH, kao i činjenicu da je Bosna i Hercegovina mali prostor, koji bi bio izložen velikim mogućnostima manipulacije sa darovanim spolnim stanicama, spolnim tkivima i embrijima. To je otvorilo cijeli niz drugih pitanja, kao što su financiranje postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, broj pokušaja koji bi se financirali iz sredstava zdravstvenog osiguranja; koja je dobná granica žene u smislu odobravanja postupka biomedicinski pomognute oplodnje; otvorena su i etička, kao i religijska pitanja u smislu etičnosti i humanosti rješenja koja predviđa Nacrt zakona; vjerske su zajednice iznijele stav da je prihvatljiva homologna oplodnja i to isključivo kod bračnih parova, ali ne i kod izvanbračnih parova, te da nema opravdanja za izjednačavanje bračne i izvanbračne zajednice i da su izričito protiv postupaka heterologne oplodnje. Osim navedenog, rješenja vezana za heterolognu oplodnju povlače i pitanja prava djeteta, odnosno uređenja odredbi o

roditeljstvu, vođenja registara donacija, nadzor i kontrolu nad pohranjenim spolnim stanicama, spolnim tkivima i embrijima, ovlašćivanje zdravstvenih ustanova za obavljanje pojedinih postupaka, jasniju ulogu prethodnog savjetovanja (pravnog, psihološkog, psihoterapijskog) parova koji se podvrgavaju postupcima biomedicinski pomognute oplodnje, kao i kvalitetnije uređenje pitanja obveza i odgovornosti muškarca i žene koji dobiju dijete postupkom biomedicinski pomognute oplodnje. Učesnici rasprave posebno su skrenuli pažnju na blage kazne zapriječene za pojedine prekršaje predviđene Nacrtom zakona, te ukazali na neophodnost da se određena postupanja protivna odredbama zakona moraju predvidjeti kao kaznena djela, zbog težine posljedica koje mogu nastupiti pojedinim radnjama. Također, izneseni su stavovi prema kojima je nužno odredbe zakona prilagoditi stvarnim prilikama u Federaciji BiH, odnosno izbjeći otvaranje mogućnosti koje mogu voditi ozbiljnim zlouporabama i sl. Zaključak rasprave jeste da je Zakon o liječenju neplodnosti biomedicinski pomognutom oplodnjom potreban, ali da tekst Nacrta zakona mora pretrpjeti važne intervencije kako u stručnom, tako i u etičkom smislu.

Imajući u vidu iznesene stavove o Nacrtu zakona u javnoj raspravi, kao i tijekom završne rasprave, obrađivač zakona je detaljno razmotrio sve primjedbe i sugestije pojedinačno, kao i u njihovoj ukupnosti, te ocijenio da, prema stavu većine, odredbe o heterolognoj oplodnji, na način kako su bile predviđene ne mogu ostati dijelom teksta zakona, jer nisu dobile dovoljno podrške. Novi tekst bazira se na liječenju neplodnosti postupcima biomedicinski pomognute oplodnje koji prednost daju homolognoj oplodnji, i to za bračne i izvanbračne drugove. Kada je riječ o heterolognoj oplodnji, ista je dozvoljena samo iznimno, pod uvjetima propisanim ovim zakonom, i vezuje se za ovlaštene javne zdravstvene ustanove u Federaciji BiH, i njihovu suradnju sa ovlaštenim zdravstvenim ustanovama zemalja Europske unije. Prijedlog zakona je jasnije uređio postupak ovlašćivanja zdravstvenih ustanova koje će moći obavljati pohranjivanje spolnih stanica i spolnih tkiva, kao i onih koje će obavljati postupke biomedicinski pomognute oplodnje propisane ovim zakonom, uređena je jasnija veza između utvrđivanja neplodnosti i ranije provedenih mjera sa potrebom da se pristupi primjeni postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, uvedeno je obvezno psihološko ili psihoterapijsko savjetovanje, kao i pravno savjetovanje parova prije primjene postupaka biomedicinski pomognute oplodnje, bolje je uređen sastav Povjerenstva za primjenu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje Federalnog ministarstva zdravstva. Osim toga, utvrđena su kaznena djela za postupanja protivna ovom zakonu, te revidirane prekršajne odredbe, s obzirom na to da su i same zabrane određenih postupanja razrađene Nacrtom zakona.

Treba istaći da je Prijedlog zakona usuglašen i sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH – prečišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“, broj 32/10).

VI. – FINACIJSKA SREDSTVA

Za provođenje ovog zakona nisu potrebna finansijska sredstva niti iz Federalnoga proračuna, a niti iz proračuna kantona.